

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

RAPPORT 2015:41
REGERINGSUPPDRAG

Förslag till utvecklade krav på standardiseringen inom byggområdet

Förslag till utvecklade
krav på
standardiseringen
inom byggområdet

Titel: Förslag till utvecklade krav på standardiseringen inom byggområdet

Rapportnummer: 2015:41

Utgivare: Boverket, december, 2015

Upplaga: 1

Tryck: Boverket internt

ISBN tryck: 978-91-7563-315-2

ISBN pdf: 978-91-7563-316-9

Sökord: Standardiseringen, byggområdet, styrning

Diarienummer: 3.4.1 156/2015

Rapporten kan beställas från Boverket.

Webbplats: www.boverket.se/publikationer

E-post: publikationsservice@boverket.se

Telefon: 0455-35 30 00

Postadress: Boverket, Box 534, 371 23 Karlskrona

Rapporten finns i pdf-format på Boverkets webbplats.
Den kan också tas fram i alternativt format på begäran.

Förord

Boverket har fått i uppdrag av regeringen att ta fram ett förslag på hur ett s.k. resultatkontrakt mellan staten och standardiseringsorganisationen för byggområdet (SIS) skulle kunna se ut.

Projektledare för arbetet med att genomföra uppdraget har varit brandingenjör Caroline Bernelius Cronsioe. I arbetet har även biolog Sara Elfving och jurist Björn Fredljung deltagit.

Denna rapport utgör Boverkets svar till regeringen.

Karlskrona i december 2015

Janna Valik
Generaldirektör

Innehåll

Förkortningar.....	5
Sammanfattning	6
Summary in English	8
Inledning	9
Allmänt om standardisering m.m.....	9
Bakgrund till uppdraget	11
Uppdraget.....	12
Syfte	14
Metod	14
Styrning av standardiseringen på byggområdet.....	17
Val av form för styrning	17
Utveckling av riktlinjebeslutet	18
Återrapportering till regeringen.....	33
Beloppsmässig styrning	36
Process för att ta fram bilagan till riktlinjebeslutet	39
Framtida behov	42
Källor och litteratur	43
Bilaga 1 – Förslag till utformning av bilaga till riktlinjebeslutet för budgetåret 2017 – särskilda villkor för standardiseringen inom byggområdet	45
Bilaga 2 – Sammanställning över förslag till etappmål.....	53
Bilaga 3 – Förteckning över myndigheter som har valt att delta i Boverkets referensgrupp	56
Bilaga 4 – Förteckning över de myndigheter som utgör byggmyndigheterna i detta uppdrag	57
Bilaga 5 – Bygg- och anläggningsbranschens särart.....	59

Förkortningar

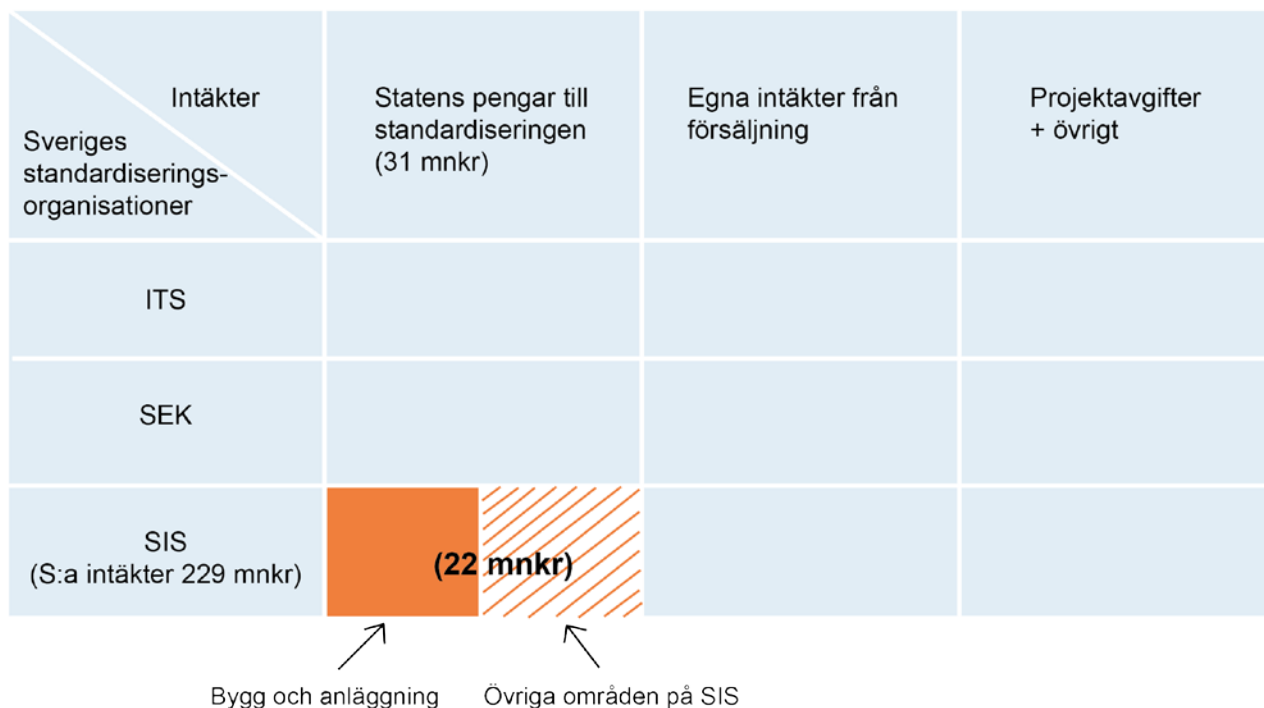
AG	Arbetsgrupp
BBR	Boverkets byggregler (2011:6) – föreskrifter och allmänna råd, BBR
CEN	European Committee for Standardization
CENELEC	European Committee for Electrotechnical Standardization
DS	Dansk Standard
ETSI	European Telecommunications Standards Institute
IEC	International Electrotechnical Commission
ISO	International Committee for Standardization
ITS	Svenska Informations- och Telekommunikationsstandardiseringen
ITU	International Telecommunications Union
PBF	Plan- och byggförordningen (2011:338)
PBL	Plan- och bygglagen (2010:900)
SEK	Svensk Elstandard
SIS	Swedish Standards Institute
SKA-rådet	Standardiseringens Konsument- och Arbetstagaråd
TK	Teknisk kommitté

Sammanfattning

Boverket har fått i uppdrag av regeringen att ta fram ett förslag på hur statens pengar som går till byggstandardiseringen hos SIS kan villkoras, dvs. att vissa prestationer ska genomföras för de pengar som SIS årligen får från staten.

Varje år meddelar regeringen ett beslut till Sveriges Standardiseringsförbund, ett s.k. riktlinjebeslut, som övergripande beskriver vad pengarna från staten till SIS och de andra standardiseringsorganisationerna ska användas till. Boverkets förslag går ut på att till riktlinjebeslutet lägga en bilaga som mer i detalj beskriver vad SIS ska göra på just byggområdet för dessa pengar.

Den begränsade del av den svenska standardiseringsverksamhetens omsättning som berörs av det aktuella regeringsuppdraget illustreras av figuren nedan, där det orangefärgade partiet motsvarar området för uppdraget. Det bör understrykas att figuren endast utgör en principskiss och att rutoras storlek inte är proportionella i förhållande till faktiska belopp.

Förslaget är uppdelat i sex långsiktiga mål och ett antal etappmål under vart och ett av dessa. De långsiktiga målen är tänkta att finnas under några år innan de byts ut. Etappmålen däremot är ettåriga och beskriver de aktiviteter som ska utföras under året. Målen avser bl.a. ökad använ-

darvänlighet för köpare och brukare av standarder, utveckling av SIS' webbplats och utökat samarbete med myndigheter och organisationer.

I rapporten finns det ett förslag till hur riktlinjebeslutets bilaga med långsiktiga mål och etappmål kan se ut för år 2017. I rapporten finns dessutom ytterligare etappmål utöver vad som är rimligt att utföra under år 2017.

Bland annat med hänsyn till att det i rapporten finns endast ett begränsat antal etappmål och att de långsiktiga målen återkommande bör ses över, föreslår Boverket även en process för hur byggmyndigheterna och organisationerna inom samhällsbyggnadsområdet ska kunna medverka vid formuleringen av nya mål framöver.

Summary in English

The Swedish National Board for Housing, Building and Planning, Boverket, has been mandated by the government to develop a proposal on how to set conditions for the part of the annual government grant which is given to support the national standardization organization, SIS, for work on standardization within the field of construction.

The government grant is given to the Swedish Standardization Federation, alongside a guideline with an overall description of how the grant should be divided between the three standardization organizations in Sweden. Boverket suggests to add an annex to the guideline, with details on priorities for activities within the field of construction.

The proposal contains six long term goals and a number of short term goals within each of the long term goals. The long term goals are supposed to be kept for some years before they are replaced. The short term goals are set annually and specify activities to be carried out during one year. The goals are e.g. increased ease of use for buyers and users of standards, development of the SIS website, and increased cooperation with authorities and organizations.

The report presents a proposal on how the annex to the guideline may be written for 2017, with long term goals and short term goals. The report also presents a list of short term goals to consider for coming years, since it is not reasonable to include all for 2017.

While the report holds only a limited number of short term goals, and since the long term goals should be periodically reviewed, Boverket also suggests a process for developing new goals. The process includes involvement of authorities and organizations.

Inledning

Allmänt om standardisering m.m.

Som en bakgrund till det uppdrag om standardisering på byggområdet som regeringen har gett Boverket, och som presenteras nedan under rubriken ”Uppdraget”, ges här inledningsvis en orienterande beskrivning om systemet med standarder och standardisering samt om standardiseringsorganisationen Swedish Standards Institute (SIS).

Beskrivning av SIS

SIS är en ideell förening med syfte att driva och samordna standardiseringen i Sverige inom ett brett spann av områden, exempelvis bygg och anläggning, hälsa, vård och omsorg, logistik och transport, miljö och återvinning samt ledningssystem.

SIS är Sveriges representant i den europeiska standardiseringsorganisationen European Committee for Standardization (CEN) och i den globala standardiseringsorganisationen International Committee for Standardization (ISO). Det är regeringen som pekar ut den eller de organisationer som ska representera Sverige i CEN och ISO.

Det finns ytterligare två standardiseringsorganisationer i Sverige. På elområdet är det Svensk Elstandard (SEK) som representerar Sverige i de motsvarande internationella organisationerna inom det området, European Committee for Electrotechnical Standardization (CENELEC) och International Electrotechnical Commission (IEC). På IT- och telekommunikationsområdet är det Svenska Informations- och Telekommunikationsstandardiseringen (ITS) som är utpekad att representera Sverige i motsvarande organisationer på det området, European Telecommunications Standards Institute (ETSI) respektive International Telecommunications Union (ITU).

Standardiseringsorganisationer i Sverige, i Europa och globalt

Globala	IEC	ISO	ITU
Europeiska	CENELEC	CEN	ETSI
Svenska	SEK	SIS	ITS

SIS i siffror

SIS inklusive dess dotterbolag hade räkenskapsåret 2014 intäkter om 229 mnkr. Av dem kom 22 mnkr direkt från staten som bidrag, 103 mnkr kom från försäljning av standarder och 88 mnkr kom från projektavgifter

till de tekniska kommittéerna. Därutöver hade de ytterligare intäkter från t.ex. utbildningar. Koncernen redovisade en vinst om 29 mnkr.¹

Antal kommittéer m.m.

År 2014 hade SIS 300 aktiva tekniska kommittéer, 170 internationella sekretariat och 2 400 företag, organisationer och myndigheter som deltog i de tekniska kommittéerna. Under året publicerades 1 700 nya och reviderade standarder.²

Grundläggande beskrivning om systemet med standarder

Standardiseringen i Sverige bedrivs, som tidigare nämnts, av SIS, SEK och ITS. När standarder tas fram eller revideras, utförs arbetet i så kallade tekniska kommittéer, TK. För kommittéerna hos SIS används ofta beteckningen SIS/TK, och analogt med det används beteckningen SEK/TK för kommittéerna hos SEK osv. Till en svensk teknisk kommitté kan det finnas arbetsgrupper, AG.³

CEN och ISO är uppbyggda på liknande sätt som SIS i sin organisation med technical committees, TC, work groups, WG, osv. I CEN/TC och ISO/TC är medlemsländerna företrädade, dvs. i CEN/TC och ISO/TC sitter representanter från de SIS/TK som bevakar specifika technical committees. En svensk SIS/TK kallas då en svensk spegelgrupp (mirror group) till t.ex. en CEN/TC.⁴

Att påverka en standard

För att kunna påverka en svensk standard i ett tidigt skede måste man vara medlem i en teknisk kommitté. Det är också genom den vägen man kan påverka en europeisk standard eller en global standard, då det är SIS som är medlem i CEN och ISO. Analogt är SEK medlem i CENELEC och IEC.

När ett förslag till en standard skickas ut på remiss är det däremot möjligt för vem som helst att lämna synpunkter via SIS webbtjänst Kommentera.⁵ Det enda kravet för att få läsa föreslaget och lämna synpunkter är att man registrerar sig för tjänsten. Motsvarande tjänst finns även i andra länder anslutna till CEN.

¹ SIS årsredovisning för räkenskapsåret 2014.

² SIS verksamhetsberättelse 2014.

³ En arbetsgrupp till en teknisk kommitté på SIS kan t.ex. förkortas SIS/TK360/AG3. 360 anger vilken teknisk kommitté som avses, i detta fall Brand och räddning, och siffran 3 anger vilken arbetsgrupp som avses. Till just denna tekniska kommitté finns det sex arbetsgrupper.

⁴ SIS/TK360 är en svensk spegelgrupp till sex olika CEN/TC, bland annat CEN/TC 72 Fire detection and alarm system och CEN/TC 191 Fixed firefighting system.

⁵ <http://kommentera.sis.se/>

Revidering av standarder

Minst vart femte år ska en bedömning göras av om en standard är aktuell, eller om det finns ett behov av att revidera den eller till och med dra tillbaka den. Medlemmarna i den tekniska kommitté som har hand om standarden tillfrågas då om vad de anser.

Vid revidering av en standard arbetas tidigare gjorda tillägg in i standarden.

Bygg- och anläggningsbranschens särart

Bygg- och anläggningsindustrin skiljer sig på ett flertal väsentliga punkter från annan industri, den s.k. fasta industrin. Medan den fasta industrin ofta har fast personal och en stabil, kontinuerlig verksamhet som är koncentrerad till en fast tillverkningsanläggning, är byggbranschens verksamhet mer heterogen. Byggverksamheten bedrivs i olika byggprojekt på ett flertal geografiska platser med stor variation i fråga om omfattning i tid och storlek. En relativt stor del av verksamheten bedrivs av små företag. I byggprojekten deltar ofta många från varandra fristående entreprenörer.

Byggbranschens skiftande karaktär ställer särskilda krav på kommunikationen inom byggprojekten. Användning av standarder kan bidra till enhetlighet i branschen. Det kan därför vara motiverat med särskilda åtgärder med fokus på just den branschen för att underlätta framväxten av goda standarder och stimulera ökad användning av standarder.

En utförligare beskrivning av bygg- och anläggningsbranschens särart finns i bilaga 5. Texten i den bilagan bygger på ett underlag som har tagits fram av professor emeritus Jan Borgbrant på Boverkets uppdrag.

Bakgrund till uppdraget

Frågan om byggbranschens tillgång till standarder och kostnader för standarder har under de senaste åren varit föremål för stor uppmärksamhet.

I februari 2012 ingav ett antal företrädare för byggsektorn en skrivelse till regeringen. Skrivelsen hade rubriken "Ökad tillgänglighet till byggstandarder minskar risken för fel och olyckor". Bakom skrivelsen stod Boverket, Byggherrarna, Byggmaterialindustrierna, Byggnads, Elektriska Installatörsorganisationen, Fastighetsägarna, Ledarna, SABO, Svenska Teknik & Designföretagen, Sveriges Kommuner och Landsting samt Sveriges Byggindustrier. Skrivelsen innehöll synpunkter i fråga om kostnader för standarder som utgör del av regelverket samt om standarders tillgänglighet.

Därefter fick Boverket år 2013 ett regeringsuppdrag att göra eurokoderna tillgängliga på marknaden till en så låg kostnad som möjligt samt att utreda vissa andra frågor om översättning av standarder och om tillgängliggörande av standarder i övrigt. Uppdraget slutredovisades i november 2013 i rapporten ”Tillgängliga eurokoder och andra standarder inom byggsektorn”.⁶ Uppdraget ledde till att Boverket köpte licensrättigheter av SIS så att eurokoderna kan hållas fritt tillgängliga på SIS’ webbplats under åren 2013–2018.

Ett förslag som Boverket presenterade i den rapporten var att det skulle upprättas en form av resultatkontrakt mellan staten och den nationella standardiseringsorganisationen och att kontraktet skulle ställa villkor för de anslag som staten bidrar med. Syftet med ett sådant kontrakt skulle vara att åstadkomma bättre långsiktig och strategisk styrning av standardiseringen inom byggområdet. Boverket erbjöd sig att hjälpa till att formulera kontraktet om det skulle bli aktuellt.

Uppdraget

Uppdragstexten

I Boverkets regleringsbrev för budgetåret 2015⁷ fick Boverket ett uppdrag av följande lydelse.

”Boverket ska ta fram ett förslag på hur ett s.k. resultatkontrakt mellan staten och standardiseringsorganisationen för byggområdet (SIS) kan se ut. Ett resultatkontrakt innebär en detaljerad styrning med tydligt angivna mål för standardiseringsarbetet. Ett resultatkontrakt kan styra genom ett antal målområden, t.ex. strategiska mål, resultatmål och resultatkrav. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 15 december 2015.”

Boverkets tolkning av uppdraget

Termen **resultatkontrakt** i uppdragstexten kan uppfattas som att det måste vara fråga om ett avtal mellan två parter. Av skäl som redovisas i avsnittet ”Val av form för styrning” nedan har Boverket dock funnit att den detaljerade styrning av standardiseringsarbetet som är avsikten med uppdraget bäst åstadkoms genom ett ensidigt kravdokument som riktas mot Sveriges Standardiseringsförbund (Standardiseringsförbundet) och inte genom ett avtal mellan staten och SIS. Efter samråd med tjänstemän på Näringsdepartementet⁸ har Boverket gjort tolkningen att en sådan lösning ryms inom uppdragsformuleringen.

⁶ Boverkets rapport 2013:27

⁷ Regeringskansliets dnr 2014/8774/SAM.

⁸ Boverkets dnr 156/2015.

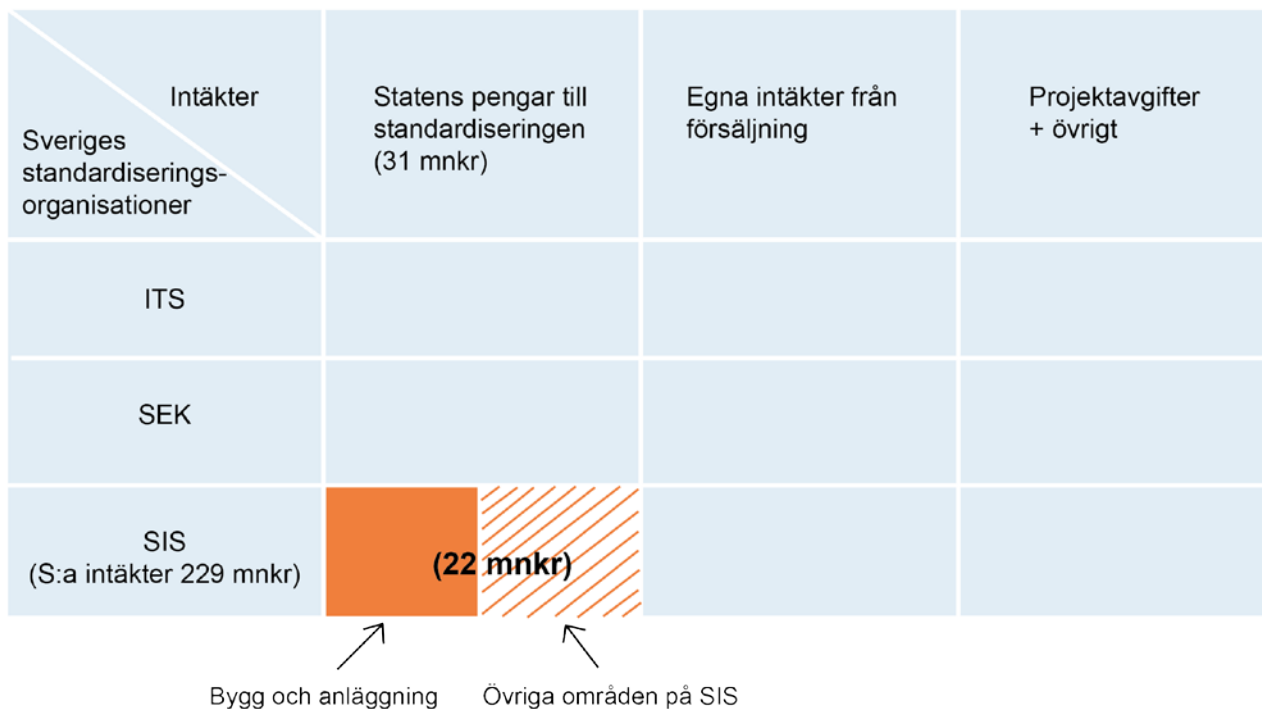
Omfattning av uppdraget

Uppdraget gäller krav som staten ska kunna ställa på SIS i fråga om standardisering på byggområdet och som avses utgöra villkor för de pengar som staten anslår för verksamheten. Det bör klargöras att detta anslag är endast en begränsad del av den totala omsättningen för svensk standardiseringsverksamhet.

Till att börja innebär begränsningen till byggområdet att uppdraget endast berör SIS och inte de två andra standardiseringsorganen i Sverige, SEK och ITS. Vidare får standardiseringsorganen sina intäkter från i huvudsak tre intäktskällor, bidrag från staten, egna intäkter från försäljning av standarder m.m. samt övriga intäkter, t.ex. avgifter för deltagande i tekniska kommittéer. Slutligen är det så att statens ekonomiska bidrag till SIS verksamhet avser standardisering inom många sektorer, medan det aktuella uppdraget är avgränsat till att avse endast byggområdet.

Den begränsade del av den svenska standardiseringsverksamhetens omsättning som berörs av det aktuella regeringsuppdraget illustreras av figuren nedan, där det orangefärgade partiet motsvarar området för uppdraget. Det bör understrykas att figuren endast utgör en principskiss och att rutoras storlek inte är proportionella i förhållande till faktiska belopp.

De belopp som anges i figuren avser år 2014. Statens bidrag till standardiseringen uppgick det året till 31 mnkr, varav 22 mnkr tillföll SIS. Detta utgjorde knappt en tiondel av SIS totala intäkter.

Annat regeringsuppdrag om standarder

Parallellt med det aktuella regeringsuppdraget har Boverket även utfört ett annat regeringsuppdrag med anknytning till standarder. Det uppdraget, som handlar om att ta fram en strategi för hänvisning till standarder i myndighetens regelverk m.m., redovisas i en separat rapport.⁹

Syfte

Syftet med de förslag som presenteras i rapporten är att staten ska få bättre kontroll över de bidrag som ges till standardiseringsverksamheten och få bättre redskap för att kunna ställa villkor för de anslagna medlen.

Metod

I arbetet med att ta fram förslagen som presenteras i denna rapport har ett större förankringsarbete gjorts, och Boverkets arbetsgrupp har haft en dialog med flera parter. Motivet till det omfattande förankringsarbetet har varit att flera ska få bidra med synpunkter på det som kan komma att beröra dem. Detta gäller bl.a. myndigheter och bransch- och intresseorganisationer, som ur sina olika infallsvinklar ser olika alternativ och frågeställningar som bör tas upp i riktlinjebeslutet på byggområdet. Vidare har Boverket velat ha en dialog med standardiseringsorganisationerna och då framförallt med SIS som kommer att påverkas direkt av detta uppdrag. Att träffa andra länders motsvarighet till Boverket och SIS har gjort att frågor har kunnat diskuteras med andra som sitter i samma position och känner igen frågorna.

Danmark

Vid utarbetandet av förslagen som presenteras i denna rapport har Boverket särskilt studerat det system som finns i Danmark med särskilda kontrakt mellan Erhvervsstyrelsen och den danska standardiseringsorganisationen Dansk Standard (DS). Boverket har sammanträffat med båda dessa parter.

Finland

Ett led i kunskapsinsamlandet var att lära och förstå hur standardiseringen och regelgivande myndigheter arbetar tillsammans i andra länder. Boverket ville dessutom studera förhållandena i ett mindre land som inte har något av Europas huvudspråk, dvs. engelska, franska eller tyska, som officiellt språk. Boverket har därför sammanträffat med dels verkets egen motsvarighet i Finland, Miljöministeriet, dels med SIS' finska motsvarig-

⁹ Boverkets rapport 2015:42, dnr 157/2015.

heter, Finlands standardiseringsförbund och Confederation of Finnish Construction Industries.

Standardiseringsorganisationerna och Standardiseringsförbundet

Boverket har som ett led i arbetet sammanträffat med företrädare för SIS vid två tillfällen. SIS har därvid representerats av föreningens verkställande direktör samt ytterligare personer i ledningen. Boverket hade även en önskan att få träffa SIS projektledare, men något sådant möte kom aldrig till stånd.

Vidare har Boverket även haft möten med de båda andra standardiseringsorganisationerna SEK och ITS samt med Standardiseringsförbundet, som är ett samordnande organ för de tre standardiseringsorganisationerna.¹⁰

Extern referensgrupp

Boverket samlade företrädare för ett antal andra myndigheter, vars verksamhet har koppling till byggområdet, till en referensgrupp. Referensgruppens sammansättning framgår av bilaga 3. Gruppen har samlats två gånger för att bidra med synpunkter och idéer till Boverket. Med två av myndigheterna i referensgruppen, Transportstyrelsen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, har Boverket haft mer utförliga kontakter.

Företrädare för byggsektorn

Vid två tillfällen har Boverket träffat företrädare för de aktörer i byggsektorn som ingav den ovan nämnda skrivelsen till regeringen år 2012.

Övrigt

Uppdraget har diskuterats vid möten med såväl Boverkets byggråd¹¹ som Boverkets referensgrupp för brandskydd¹², vilka har fått komma med

¹⁰ Under uppdragets genomförande har Sveriges Standardiseringsförbund enligt uppgift från SIS till viss del omorganiserats.

¹¹ Boverkets byggråd består av företrädare för Arbetsmiljöverket, Astma- och allergiförbundet, Förbundet för samhälle utan rörelsehinder, Byggherrarna, Fastighetsägarna, HSB, SABO, Villaägarnas riksförbund, Svensk försäkring, Föreningen Sveriges byggnadsinspektörer, Sveriges kommuner och landsting, Sveriges stadsarkitektförening, Byggmateri- alindustrierna, Sveriges Byggindustrier, Trä- och möbelföretagen, Energi- och miljötekniska föreningen, Hissförbundet, Kontrollansvarigas riksförening, Samhällsbyggarna, Byggingenjörerna, Svenska teknik- och designföretagen, Svensk ventilation, Sveriges arkitekter, Sveriges tekniska forskningsinstitut och VVS-företagen.

¹² I Boverkets referensgrupp för brandskydd ingår företrädare för Arbetsmiljöverket, Brandskyddsföreningen, Byggmateri alindustrierna, Byggherrarna, Fastighetsägarna, Föreningen för brandteknisk ingenjörsvetenskap, Föreningen Sveriges brandbefäl, Förening-

synpunkter. Enskilda medarbetare på Boverket har fått tillfälle att bidra med idéer vid en intern workshop.

Boverket har även haft ett möte med Kommerskollegium eftersom de bland annat arbetar med EU:s standardiseringsförordning.¹³

Samordning med annat uppdrag

Arbetet med att genomföra regeringsuppdraget har samordats med genomförandet av det ovan nämnda andra regeringsuppdraget om strategi för hänvisningar till standarder. Bland annat har referensgruppen bidragit med synpunkter till båda uppdragen.

en Sveriges byggnadsinspektörer, Luleå tekniska universitet, Lunds universitet – avdelningen för brandteknik, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Svensk försäkring, Sveriges brandkonsultförening, Sveriges byggindustrier, Sveriges kommuner och landsting samt Sveriges tekniska forskningsinstitut.

¹³ Europaparlamentets och rådets förordning (1025/2012) av den 25 oktober 2012 om europeisk standardisering och om ändring av rådets direktiv 89/686/EEG och 93/15/EEG samt av Europaparlamentets och rådets direktiv 94/9/EG, 94/25/EG, 95/16/EG, 97/23/EG, 98/34/EG, 2004/22/EG, 2007/23/EG, 2009/23/EG och 2009/105/EG samt om upphävande av rådets beslut 87/95/EEG och Europaparlamentets och rådets beslut 1673/2006/EG.

Styrning av standardiseringen på byggområdet

Val av form för styrning

I uppdraget anges att Boverket ska ta fram ett förslag till ett s.k. resultatkontrakt. Med utgångspunkt i den formuleringen har Boverket övervägt om den förbättrade långsiktiga och strategiska styrningen av standardiseringen inom byggområdet som regeringen eftersträvar bör ske genom ett kontrakt i strikt mening, dvs. som ett avtal mellan två parter, eller om det hellre bör utformas på annat sätt. Nedan följer Boverkets resonemang om begreppet resultatkontrakt och alternativ till detta.

Termen resultatkontrakt har hämtats från Danmark. Där förekommer det resultatkontrakt mellan å ena sidan Erhvervsstyrelsen och å andra sidan Dansk Standard (DS). DS är det enda standardiseringsorganet i Danmark och är således också mottagaren av de statliga anslagen för standardiseringsverksamheten.

Situationen ser annorlunda ut i Sverige. I Sverige finns det tre standardiseringsorgan; SIS, SEK och ITS. För dessa tre finns det ett samordnande organ, Standardiseringsförbundet. Den statliga finansieringen av standardiseringsverksamheten sker genom att Utrikesdepartementet anslår medel till Standardiseringsförbundet, som i sin tur fördelar medlen mellan de tre standardiseringsorganisationerna. Statens önskemål om standardiseringsverksamheten kommer till uttryck i det årliga s.k. riktlinjebeslutet som ställs till Standardiseringsförbundet och som ligger till grund för dess fördelning av medlen mellan de tre standardiseringsorganisationerna.

Att, på det sätt som förekommer i Danmark, införa ett system i Sverige med resultatkontrakt mellan staten å ena sidan och SIS å andra sidan, skulle vara svårt att förena med det svenska systemet där medlen betalas till och fördelas av Standardiseringsförbundet, och där staten således inte styr över exakt hur stort anslaget till just SIS blir.

Ett avtal mellan staten och SIS skulle inte bli bindande för någon annan än avtalsparterna och framstår därför inte som ett ändamålsenligt sätt att styra Standardiseringsförbundets fördelning av statens anslagna medel.

Enligt Boverkets mening vore det en mer lämplig lösning för svensk del att uttrycka statens mer detaljerade önskemål om byggstandardiseringen genom en utveckling av det befintliga riktlinjebeslutet till Standardiseringsförbundet, i stället för att utarbeta ett avtal mellan staten och SIS.

Det blir då en uppgift för Standardiseringsförbundet att fördela medlen mellan standardiseringsorganen på ett sätt så att de specificerade krav på byggstandardiseringen, som staten i så fall skulle komma att ställa i riktlinjebeslutet, blir uppfyllda.

Utveckling av riktlinjebeslutet

Allmänt om riktlinjebeslutet

Riksdagen fattar varje budgetår beslut om anslag till standardiseringen. Därefter fattar regeringen i december varje år ett särskilt beslut med riktlinjer för det kommande budgetåret. Detta s.k. riktlinjebeslut ställs till Standardiseringsförbundet och anger fördelningen av det fastställda bidragsbeloppet på ett antal olika delmoment. Riktlinjebeslutet anger inte hur bidraget ska fördelas mellan de tre standardiseringsorganen SIS, SEK och ITS, utan den fördelningen görs av Standardiseringsförbundet utifrån de anvisningar för standardiseringsverksamheten som beslutet innehåller.

Riktlinjebeslutet innehåller även återrapporteringskrav. Efter budgetårets utgång ska Standardiseringsförbundet redovisa och kommentera verksamhetens utfall samt användningen av statsbidraget enligt de olika anslagsposterna. Redovisningen ska göras till Kammarkollegiet med kopia till Utrikesdepartementet.

Förslagets utformning

Boverket föreslår att den detaljerade styrningen av standardiseringen på byggområdet görs genom riktlinjebeslutet. I fråga om strukturen i själva riktlinjebeslutsdokumentet, kan det övervägas om det är lämpligast att lägga de tillkommande kraven i själva huvuddokumentet eller om dessa hellre bör placeras i en särskild bilaga. Med hänsyn till att de tillkommande kraven avser preciserade uppgifter inom standardiseringsverksamheten i en viss enskild sektor, dvs. byggområdet, kan det vara motiverat att ange kraven i en separat bilaga för att inte tynga huvuddokumentet med alltför mycket detaljer. I så fall skulle det, för kraven som sådana, läggas in en hänvisning i riktlinjebeslutet av följande lydelse: "För standardiseringen på byggområdet gäller särskilda villkor enligt bilaga 1".

Boverket föreslår att de tillkommande kraven på standardiseringen på byggområdet sammanfattas i följande sex långsiktiga mål.

1. Ökad tillgänglighet och användarvänlighet för köpare och brukare av standarder
2. Utveckling av SIS' webbplats
3. Utvecklat samarbete med universitet och högskolor

4. Utvecklat samarbete med myndigheter och branschorganisationer m.fl.
5. Genomförande av utredningar
6. Ökad tillgång till material på svenska språket

Under vart och ett av dessa långsiktiga mål kan ett antal etappmål inordnas. Etappmålen kan lämpligtvis vara ettåriga och uttryckas i bilagan till riktlinjebeslutet för respektive år. Varje år bör minst ett etappmål uppställas för vart och ett av de långsiktiga målen.

Nedan följer en redogörelse för de sex långsiktiga målen samt ett antal etappmål som kan hänföras till vart och ett av dem. Uppräkningen av etappmål ska ses som en förslagslista, och det är inte meningen att samtliga etappmål ska ställas under ett och samma år. I förslaget till bilaga till riktlinjebeslut för budgetåret 2017, som presenteras i bilaga 1, ingår ett urval av dessa etappmål. En sammanställning av samtliga föreslagna etappmål finns i bilaga 2.

Långsiktigt mål 1: Ökad tillgänglighet och användarvänlighet för köpare och brukare av standarder

Systemet med standarder och standardisering är komplext. Därför behöver SIS, och andra som arbetar med standarder och standardisering på olika sätt, arbeta för att underlätta användningen av standarder för dem som ännu inte använder standarder men borde göra det. Även för dem som redan använder standarder finns det ett angeläget behov av att underlätta användningen.

Ett långsiktigt mål för SIS bör därför vara att arbeta för ökad tillgänglighet och användarvänlighet för köpare och brukare av standarder inom byggområdet.

Möjlighet att köpa delar av standarder

Ibland är det endast en del av en standard som man behöver ha tillgång till. Så kan vara fallet när olika regelverk, t.ex. Boverkets byggregler (BBR)¹⁴, enbart hänvisar till en specifik del av en standard eller när man bara behöver ta del av den s.k. ZA-bilagan i en harmoniserad byggproduktstandard under EU:s byggproduktförordning (CPR).¹⁵ Därför finns det anledning för SIS att se över möjligheten att sälja även enskilda delar av en standard.

¹⁴ Boverkets byggregler (2011:6) – föreskrifter och allmänna råd, BBR

¹⁵ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 305/2011 av den 9 mars 2011 om fastställande av harmoniserade villkor för saluföring av byggprodukter och om upphävande av rådets direktiv 89/106/EG

Ett etappmål skulle därför vara att SIS ges i uppdrag att utreda möjligheten att genomföra ett system där det är möjligt att köpa även delar av standarder på byggområdet. Detta skulle kunna omfatta dels möjligheten att köpa vissa förutbestämda delar av standarder, dels möjligheten att köpa helt valfria delar. SIS utredning bör visa på fördelar och nackdelar med ett sådant system, och om det europeiska regelverket innehåller något som påverkar möjligheten till en sådan lösning.

Målgruppsanpassade standardpaket

Det finns ett mycket stort antal standarder. Enligt SIS' webbplats finns det knappt 100 000 gällande standarder i deras bibliotek. Olika standarder har dessutom olika syften och målgrupper, och det är svårt att få en överblick över alla dessa standarder.

SIS ger redan idag ut standardpaket, dvs. färdiga paket där vissa standarder ingår. På deras hemsida kan man idag finna 40 standardpaket. T.ex. ”ommalning byggnadsplatser” som innehåller sex standarder som man behöver när man behöver veta hur ommalning av plåttak och plåtfasader bör utföras. Därutöver skraddarsyr SIS standardpaket till kunder som frågar efter det. Det vore dock önskvärt med fler färdiga standardpaket på byggområdet, eftersom kunskapen om standarder och standardisering är ganska låg även hos dem som ibland använder standarder. De har därför ibland svårt att förstå och skapa sig en bild av systemet av standarder och att hålla sig uppdaterad på alla ändringar.

Om det fanns färdiga standardpaket inom byggområdet att köpa med tydliga syften, skulle det kunna underlätta för användarna, framför allt om det gick att få tillgång till standarderna i ett sammanhang som förklarar systemet med standarder på ett överskådligt sätt.

Ett etappmål skulle därför kunna vara att SIS får i uppdrag att ta fram målgruppsanpassade standardpaket på byggområdet, där de standarder som behövs för ett visst projekt ingår. Det skulle kunna vara fråga om ”regelpaket” för t.ex. Boverkets byggregler, EKS,¹⁶ Arbetsplatsens utformning, byggande av småhus och byggande av garage. Det skulle också kunna vara fråga om ”målgruppspaket” som är särskilt riktade till en viss grupp, t.ex. engångsbyggare eller sprinklerinstallatörer. Standardpaketen bör vara lätta att hitta på SIS' webbplats.

¹⁶ Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2011:10) om tillämpning av europeiska konstruktionsstandarder (eurokoder).

Handböcker

Allt i en standard är inte relevant för alla målgrupper. Ett exempel kan vara att alla delar av eurokoderna inte behövs för att t.ex. bygga ett småhus. Om man skapade ett sammanhang och plockade ut de delar som är relevanta för vissa målgrupper skulle det underlätta för brukarna att använda standarder och öka förståelsen för dess betydelse och innehåll.

Ett etappmål skulle därför kunna vara att SIS gavs i uppdrag att ta fram ett antal handböcker på byggområdet med förklarande text och figurer och med utdrag ur standarderna, t.ex. en kortversion av eurokoderna för den som bygger småhus.

Ett alternativ till att SIS i egen regi tog fram sådana handböcker skulle vara att SIS tillät andra att ta fram sådana handböcker med utdrag ur standarder.

Differentierad prissättning

De stora företagen har ofta redan ett engagemang i framtagandet av standarder för att kunna påverka standardernas inriktning. De har därmed också ett motiv till att köpa standarder och har ofta resurser att lägga på standardisering och inköp av standarder. Det finns dock andra kundgrupper som inte är lika köpstarka men där det skulle finnas en långsiktig vinst om standarderna blev en del av vardagen. Ett exempel på det senare skulle kunna vara om standarder kunde ingå som en del av kursmaterialet i utbildningar på universitet och högskolor. Genom att skapa en miljö där det är naturligt att använda standarder kan det på sikt leda till en kultur där standarder är något som mer regelmässigt används.

SIS har redan idag, i viss utsträckning, differentierad prissättning för olika kundgrupper men denna prissättning är inte allmänt känd och någon sådan prislista går inte lätt att hitta på SIS' webbplats.

Det skulle därför kunna vara ett etappmål att ge SIS i uppdrag att ta fram ett förslag till system för differentierad prissättning för standarder inom byggområdet för t.ex. små och medelstora företag samt för högskolor och universitet. Förslaget skulle kunna redovisas som en tydlig och publik prislista för olika kundgrupper samt förslag till kriterier för att räknas till respektive kundgrupp.

Tillgång till tillägg (amendments)

Standarder ska ses över och eventuellt revideras med femårsintervall. Däremellan görs kontinuerligt mindre ändringar, som rubriceras som tillägg (amendments). Dessa tillägg är ofta mycket korta och kan röra sig om en enda mening, tabell eller stycke som ska ersättas eller uppdateras.

När man köper en standard vore det önskvärt att man även på köpet fick äldre och kommande tillägg till standarden. Ett sådant system skulle göra att standardköparna får en kontinuitet i och med att de vet att de har en uppdaterad standard då de även får del av tilläggen, i stället för att en standard riskerar att bli inaktuell kort efter det att man har köpt den.

När standarden sedan revideras är det dock rimligt att man som kund blir tvungen att köpa standarden på nytt.

Ett etappmål för SIS skulle kunna vara att ta fram en digital lösning så att köparen av en standard på byggområdet får tillgång till dels de tillägg som redan har utkommit vid tidpunkten för köpet, dels de tillägg som därefter utkommer fram till det att standarden revideras.

Exempelvis skulle en viss standard SS-EN XXX:2003 med tilläggen A1 och A2 utgöra ett paket till ett visst pris, medan den reviderade standarden SS-EN XXX:2008 däremot inte skulle ingå utan behöva köpas som en ny enhet.

Systemet bör fungera även för köpare av enstaka standarder och inte bara för prenumeranter på SIS' bibliotekstjänst e-nav.

Konsoliderade standardversioner

För att underlätta läsandet av en standard vore det önskvärt om SIS tog fram konsoliderade versioner varje gång det görs ett tillägg. Detta skulle underlätta för läsaren, som på så sätt inte behöver korsläsa flera dokument.

Ett etappmål för SIS skulle därför kunna vara att SIS fick i uppdrag att ta fram konsoliderade standardversioner av grundstandarderna med efterföljande tillägg. SIS skulle i så fall se till att alla gällande standarder med tillägg på byggområdet skulle vara konsoliderade och att en rutin tas fram så att kommande standarder med nya tillägg konsolideras.

De konsoliderade versionerna bör tillhandahållas dem som köper och tidigare har köpt den aktuella standarden. Detta bör gälla oavsett om standarden har köpts genom SIS' bibliotekstjänst e-nav eller på annat sätt.

Kravet på konsolidering bör begränsas till att avse gällande och framtida standarder på byggområdet.

Långsiktigt mål 2: Utveckling av SIS' webbplats

Många upplever att SIS' webbplats, www.sis.se, är svårtillgänglig och att man inte hittar det man söker. Det finns ett behov av att se över webbplatsen ur ett användarvänlighetsperspektiv samt att se över vilken in-

formation som finns där och som bör finnas. Det bör därför vara ett långsiktigt mål för SIS att arbeta för utveckling av webbplatsen.

Med SIS webbplats menas i detta sammanhang den öppna webbplatsen www.sis.se. Då det i denna rapport anges att uppgifter ska presenteras på webbplatsen är det således inte tillräckligt att det sker på sidan för SIS' bibliotekstjänst e-nav.

Tillgång till förord, scope och innehållsförteckningar

Den som ska avgöra vilken standard som ska köpas och som är tillämpbar i ett visst aktuellt fall bör kunna läsa standardens förord, omfattning (scope) och dess innehållsförteckning. Redan idag går det i många fall att se ett antal sidor av standarderna utan kostnad före köp på SIS' webbplats. Förord, scope och innehållsförteckning ingår oftast i dessa sidor. Det bör dock göras en genomgång för att säkerställa att förord, scope och innehållsförteckning går att läsa fritt för samtliga standarder på byggområdet.

Ett etappmål skulle därför kunna vara att SIS får i uppdrag att göra en genomgång av samtliga standarder på byggområdet för att säkerställa att förord, scope och innehållsförteckningar går att läsa kostnadsfritt före köp.

Som framgår nedan under rubriken "Långsiktigt mål 6: Ökad tillgång till material på svenska språket" föreslås där ett etappmål med innebörden att SIS ska publicera scope avseende harmoniserade standarder till EU:s byggproduktförordning på svenska.

Tydligare presentation av harmoniserade standarder

Det kan ibland vara svårt att veta om en viss standard på byggområdet hör till ett EU-direktiv eller en EU-förordning eller inte något av dessa. Det vore därför önskvärt att information om detta redovisades på sidan för den enskilda standarden på SIS' webbplats. Vidare vore det önskvärt om det angavs på webbplatsen om standarderna är harmoniserade eller inte, något som enkelt skulle kunna markeras, t.ex. genom en symbol i anslutning till standarden. Figuren nedan visar exempel på symboler som skulle kunna finnas på varje standards informationssida.

hEN	= harmoniserad standard
CPR	= byggproduktförordningen
MD	= maskindirektivet
X	= tillhör varken en EU-förordning eller ett EU-direktiv

Ett etappmål skulle således kunna vara att SIS får i uppdrag att markera på respektive sida för alla standarder på byggområdet om standarden är harmoniserad eller inte. Om standarden är harmoniserad bör det även anges vilket EU-direktiv eller EU-förordning den tillhör.

Strukturera upp byggproduktstandarderna på ett överskådligt sätt

Det finns för närvarande drygt 450 harmoniserade byggproduktstandarder under EU:s byggproduktförordning, och de kommer att bli flera. Dessa standarder hör i sin tur till olika mandat och olika produktgrupper. För att underlätta för användarna bör dessa standarder kategoriseras på ett lättförståeligt och lättillgängligt sätt som gör att t.ex. tillverkare snabbare hittar de standarder som de behöver. En sådan kategorisering skulle även göra det lättare att se om det saknas standarder för vissa produkttyper.

Ett etappmål skulle därför kunna vara att SIS åläggs att bygga upp en struktur för standarder till byggproduktförordningen som på ett tydligt sätt sorterar standarderna. Detta skulle kunna göras per mandatområde, så att standarder för fönster och dörrar grupperas för sig och standarder för murverk för sig, enligt det danska exemplet nedan.

Ett exempel på hur standarder under byggproduktförordningen kan presenteras finns på den danska myndigheten Trafik- og Byggestyrelsens webbplats www.byggevaerainfo.dk.

Lättare att hitta de fritt tillgängliga eurokoderna

Genom ett avtal mellan SIS och Boverket år 2013 köpte Boverket licensrättigheter av SIS för att möjliggöra för användare i Sverige att under en femårsperiod få fri tillgång till de svenska översatta standarderna för beräkningsregler för dimensionering av bärverk (eurokoderna). Dessa finns för närvarande tillgängliga kostnadsfritt på SIS' webbplats. Det kan dock

upplevas som svårt att hitta dessa standarder på webbplatsen, även om man använder webbplatsens sökmotor.

Ett etappmål bör vara att SIS webbplats ska utformas så att det blir lätt för dem som söker efter de fritt tillgängliga eurokoderna på webbplatsen att hitta dessa. Detta skulle kunna ske genom att en länk till de fritt tillgängliga eurokoderna presenteras tydligt direkt på startsidan. Ett alternativ till detta skulle kunna vara att låta anpassa webbplatsens sökmotor så att sökbegrepp som t.ex. **eurokoder**, **eurocodes**, **tillgängliga eurokoder** och **gratis eurokoder** ger högt placerade träffar i träfflistan för sidan med de fritt tillgängliga eurokoderna.

För att dessa eurokoder ska bli ännu mer lättillgängliga bör SIS ta fram en s.k. banner som länkar till dessa. Bannern bör kunna användas av externa parter, t.ex. branschorganisationer, på deras webbplatser och intranät. Ett särskilt etappmål skulle därför kunna vara att ta fram en sådan banner.

Förbättrad sökmotor

Många som besöker webbplatser idag använder sökmotorn för att hitta det de söker, framförallt om man inte är bekant med strukturen på en webbplats. Sökmotorns funktionalitet är därför avgörande för hur man upplever ett besök på en webbplats och om man upplever att man fick svar på sina frågor eller inte.

På SIS' webbplats finns det mycket bra information om mycket som berör standarder och standardisering men det är svårt att hitta oavsett om sökmotorn används eller om man väljer att klicka sig fram. Många upplever att sökmotorn på SIS' webbplats inte fungerar tillfredställande.

Ett etappmål skulle således kunna vara att SIS får i uppdrag att förbättra sökmotorn så att besökarna upplever att de hittar det de söker. Ett mål skulle kunna vara att en viss procentandel av användarna vid ett användartest som utförs vid en viss tidpunkt i slutet av året hittar det som de blir anvisade att hitta.

Material på svenska språket

Ytterligare förslag på etappmål som berör SIS webbplats redovisas nedan under rubriken "Långsiktigt mål 6: Ökad tillgång till material på svenska språket".

Långsiktigt mål 3: Utvecklat samarbete med universitet och högskolor

Standardiseringen är av stor betydelse för det svenska näringslivet, inte minst för Sveriges konkurrenskraft som exportnation. Därför är det vik-

tigt att Sverige tar en aktiv roll i standardiseringen för att se till att den utvecklas på ett sätt som stämmer överens med svenska prioriteringar och intressen.¹⁷

För att standarder och standardisering ska fortsätta att ingå som en naturlig del av industrins och näringslivets framväxt, är det angeläget att framtidens aktörer på marknaden redan under sin utbildning kommer i kontakt med systemet med standarder och att de, i samband med det, inser standardiseringens värde och betydelsen av att kunna påverka dess inriktning och utveckling. I det sammanhanget har SIS en viktig roll att fylla som kunskapsspridare.

SIS som standardiseringsorganisation bör ta det största ansvaret för att underlätta för användning av standarder och förklara och utbilda i systemet med standarder på olika nivåer på ett lättillgängligt sätt.

Ett långsiktigt mål för SIS bör därför vara att de ska bidra till att utbildning om standarder och standardisering sker på universitet och högskolor så att studenterna inser värdet av standarder som arbetsredskap.

Underlätta användning av standarder som utbildningsmaterial

Under det långsiktiga målet kan flera kortsiktiga etappmål inordnas. SIS bör t.ex. arbeta för att standarder ska kunna ingå som utbildningsmaterial på relevanta utbildningar med anknytning till byggområdet. En metod för att bidra till en sådan utveckling är att erbjuda lärosätena fördelaktiga avtal som möjliggör för dem att använda för utbildningen relevanta standarder som undervisningsmaterial till en rimlig kostnad. Ett första steg skulle här kunna vara att SIS presenterar ett förslag till hur sådana särskilda avtal med universitet och högskolor skulle kunna utformas.

Utbildning om standarder

Ett annat etappmål skulle kunna vara att erbjuda lärare på universitet och högskolor en kostnadsfri översiktlig utbildning om systemet med standarder. Detta skulle kunna ske genom anordnande av seminarier riktade till lärare eller genom framtagande av ett grundläggande utbildningsmaterial riktat till lärare, eller en kombination av dessa båda. Utbildningen bör syfta till att ge underlag och inspiration till lärarna för att väva in standarder och standardisering som en del av undervisningen inom skilda områden och att använda sig av standarder som undervisningsmaterial; allt i syfte att överföra kunskapen om standardiseringssystemet till stu-

¹⁷ Jfr regeringens skrivelse 2007/08:140, "Standardiseringens betydelse i en globaliserad värld", sid. 5 f.

denterna för att bidra till att standarder kommer att ingå som en naturlig del i deras framtida yrkesverksamhet.

Långsiktigt mål 4: Utvecklat samarbete med myndigheter och branschorganisationer m.fl.

Den generella grundregeln i standardiseringsarbetet är att alla som vill vara med och påverka en standard får vara det. Förutom att deltagarna betalar deltagaravgift för den eller de kommittéer som de är med i, bidrar de med sin kunskap, sin arbetstid och eventuella resekostnader. Dokumentation som rör arbetet hålls strikt inom kommittén och sprids inte utanför den slutna gruppen. Dokumentationen är till övervägande del skriven på teknisk engelska.

Ett problem med detta upplägg är att det är en underrepresentation i kommittéerna av företag och organisationer som inte har så mycket resurser att avsätta till utvecklingsarbete, t.ex. universitet och högskolor, konsulter samt små och medelstora företag. Ett annat problem är att myndigheter och branschorganisationer som skulle behöva delta i arbetet i många kommittéer, eller behövas i många kommittéer, måste göra ett begränsande urval.¹⁸

Med hänsyn till ovanstående bör ett långsiktigt mål för SIS vara att sträva efter ett utvecklat samarbete med myndigheter och branschorganisationer m.fl.

Differentierad prissättning

Deltagarna inom byggstandardiseringen är idag främst representanter för myndigheter, större företag, branschorganisationer och provningsinstitut. Det finns inte så många representanter från den akademiska världen, från timdebiterande konsultfirmor eller från små och medelstora företag. Kravet på att betala medlemsavgift till SIS för att få delta i kommittéer har visserligen tagits bort hösten 2015, men projektavgifterna kvarstår.

Ett etappmål skulle kunna vara att SIS ska redovisa förslag till alternativa sätt att fördela projektavgifterna inkom kommittéerna på byggområdet för att underlätta för deltagande av de grupper som idag är underrepresenterade. SIS skulle även kunna åläggas att redovisa hur Standardiseringens

¹⁸ T.ex. är Boverket med i ett tjugotal av de tekniska kommittéerna inom byggområdet, som är minst dubbelt så många.

Konsument- och Arbetstagarrådet (SKA-rådet)¹⁹ har påverkat deltagande i standardiseringen.

En möjlighet vore att regeringen i riktlinjebeslutet eller i bilagan till detta uttryckligen angav att ett visst belopp av det statliga bidraget ska användas till finansiering av ett visst antal timmars deltagande av företrädare för den akademiska världen i kommittéarbetet.

Andra former för deltagande i standardiseringen

Många myndigheter hänvisar till standarder i sina regler. För att standardiseringen och regelverket ska hjälpa varandra är det viktigt att myndigheterna deltar i standardiseringen. Dock är det mycket resurskrävande för myndigheterna att vara med och granska varje teknisk detalj i de dokument som hanteras. Bortsett från möjligheten att lämna synpunkter i remissfasen, vilken kommer först i ett sent skede i processen, kan en sådan granskning bara ske i de kommittéer där myndigheten är representerad. Ett system för tidig involvering av berörda myndigheter skulle reducera risken för allvarliga invändningar i remissfasen.

Ett etappmål skulle kunna vara att SIS ges i uppdrag att utveckla ett alternativt system för myndigheter och organisationer att delta i standardiseringen på byggområdet. Det skulle kunna ske genom att låta myndigheterna delta på ett mer övergripande sätt i de kommittéer som berör respektive myndigheters verksamhetsområde. Det kan också ske genom ett system där SIS kallar in berörda myndigheter till diskussioner som särskilt berör dem eller av annat skäl kräver myndigheternas synpunkter. Detta skulle t.ex. kunna ske genom att SIS återinrättar systemet med verksamhetsområdesgrupper för strategiska diskussioner inom respektive område.

Långsiktigt mål 5: Genomförande av utredningar

Ett särskilt långsiktigt mål inom ramen för statens styrning av SIS skulle kunna vara att SIS är behjälplig med olika utredningar. Dessa utredningar skulle kunna avse skilda frågor som vid tiden för utarbetandet av de kortsiktiga målen för ett visst år framstår som angelägna för standardiseringen för byggområdet. Nedan följer ett antal exempel på sådana utredningsuppgifter.

Definition av "byggområdet"

En utredningsuppgift som skulle kunna läggas på SIS är att utarbeta en tydlig definition av begreppet byggområdet. Det är angeläget att det klar-

¹⁹ SKA-rådet är en organisation som har till uppgift att slå vakt om användarnas inflytande över standardiseringsarbetet och som finansieras genom statens bidrag till standardiseringen.

görs vad som ryms inom begreppet, inte minst mot bakgrund av att begreppet används i det nu aktuella regeringsuppdraget och att Boverket till följd av detta nu föreslår särskilda utvecklade krav på standardiseringen inom just det området. För att överblicka områdets omfattning t.ex. vid formuleringen av kommande års krav kan det vara värdefullt att ha en fullständig bild av hur arbetstungt det är och hur många standarder och hur många tekniska kommittéer det omfattar.

Kvalitetssäkringsgrupp

SIS bör ges i uppdrag att utreda förutsättningarna för att inrätta en särskild kvalitetssäkringsgrupp för byggområdet. En sådan grupp skulle kunna ha till syfte att vara en garanti för en jämn och hög kvalitet i de tekniska kommittéernas arbete.

Gruppen skulle kunna vara sammansatt av dels representanter för SIS, dels företrädare för brukare av standarder och för deltagare i kommittéer, såväl från offentlig som från privat sektor.

I gruppens uppgifter skulle kunna ingå att granska förslag till standarder och bland annat uppmärksamma eventuell obalans mellan olika intressen, t.ex. genom att förslaget missgynnar sådana svaga grupper som inte har möjlighet att delta i kommittéarbetet. De tekniska kommittéernas sammansättning är beroende av vilka organisationer som väljer att delta, vilket i sin tur styrs av de enskilda organisationernas prioriteringar, arbetsbelastning samt personella och finansiella resurser. Det finns i och med det en risk för att kommittéernas sammansättning i enstaka fall inte kommer att täcka in alla kompetenser som behövs för ett framgångsrikt standardiseringsarbete. En uppgift för kvalitetssäkringsgruppen skulle därför också kunna vara att granska de tekniska kommittéernas sammansättning för att bedöma om det i något enskilt fall saknas viss central kompetens. Det skulle i så fall ankomma på SIS att vidta åtgärder för att bemanningen av kommittén förstärks på lämpligt sätt.

Användarråd

SIS ska utreda frågan hur ett **användarråd** på SIS för byggområdet skulle kunna utformas eller hur denna funktionalitet skulle kunna säkerställas på alternativt sätt.

I dagsläget kan det ibland upplevas som att det startas tekniska kommittéer på SIS inom byggområdet utan någon strategi eller analys av om så behövs eller inte. Detsamma gäller för när nya svenska standarder planeras.

SIS behöver därför utreda frågan hur det skulle kunna säkerställas att det inte startas tekniska kommittéer när så inte behövs och att det arbete som den nya tekniska kommittéen är tänkt att göra inte kan utföras i en befintlig teknisk kommitté.

En möjlig väg framåt är att det tas fram riktlinjer eller strategier för hur SIS ska bedöma om det är aktuellt att starta en ny teknisk kommitté eller inte och när nya svenska standarder bör tas fram eller inte. Dessa riktlinjer eller strategier bör publiceras på SIS' webbplats. SIS' bedömning ska sedan framföras i ett **användarråd** med personer från byggbranschen, som får ta ställning till om de anser att det behövs en ny teknisk kommitté eller inte, eller om man ska starta upp ett nytt standardarbete med en svensk standard.

Utredningen ska beskriva användarrådets roll som t.ex. rådgivande eller beslutande, samt förslag på storlek och deltagare (organisationer).

Upphovsrättsliga frågor

SIS skulle även kunna ges i uppdrag att utreda frågor kring upphovsrätten till standarder och precisera hur långt deras upphovsrätt sträcker sig. Sådana utredningar skulle t.ex. kunna behandla frågor om i vad mån upphovsrätten påverkas av förhållanden som att delar av en standards innehåll har publicerats i andra sammanhang tidigare, att en standard i delar bygger på material framtagna av andra aktörer än standardiseringsorganisationer eller att delar av standarden kan uppfattas utgöra allmän kunskap. Att omfånget av SIS upphovsrätt till standarderna preciseras kan vara av betydelse t.ex. för andra aktörer som avser att underlätta för användare av standarder genom att ta fram handböcker eller annat vägledande material och som har ett intresse av att få klart för sig i vad mån detta hindras av SIS upphovsrätt.

Nedladdningsstatistik

Genom ett avtal mellan SIS och Boverket år 2013 köpte Boverket licensrättigheter av SIS för att möjliggöra för användare i Sverige att under en femårsperiod få fri tillgång till de till svenska översatta standarderna för beräkningsregler för dimensionering av bärverk (eurokoderna). Avtalet slöts för att genomföra ett uppdrag som Boverket hade fått av regeringen.²⁰ Enligt avtalet ska SIS under avtalets löptid hålla de översatta eurokoderna fritt tillgängliga på sin webbplats.

För att följa upp utfallet av detta arrangemang, och för att bedöma skäligheten i avtalad ersättning inför en eventuell framtida förlängning av avta-

²⁰ Uppdrag 3 i Boverkets regleringsbrev för budgetåret 2013, dnr S2012/8390/SAM.

let, behövs statistik som visar i vilken utsträckning de olika eurokoderna har laddats ned från SIS' webbplats.

SIS bör därför ges i uppdrag att redovisa sådan nedladdningsstatistik. Det bör redovisas hur många eurokoder som till följd av detta arrangemang har laddats ned från SIS' webbplats och vilken den sammanlagda försäljningsintäkten för dessa standarder skulle ha varit. Sådan statistik bör lämnas för vart och ett av de kalenderår under vilka avtalet har löpt och fördelas på enskilda eurokoder.

I uppdraget bör även ingå att redovisa SIS' försäljningsstatistik avseende eurokoder på engelska respektive på svenska avseende samma period, uppdelad på samma sätt.

Redovisning av försäljningsstatistik

SIS skulle även kunna ges i uppdrag att redovisa försäljningsstatistik, dvs. antal sålda standarder och intäkter, för standarder inom byggområdet.

Statistiken bör avse innevarande år och fyra år bakåt i tiden. Redovisningen ska vara uppdelad per standard och år och ha samma uppställning för de olika åren.

Redovisning av statliga bidrag

SIS skulle också kunna få i uppdrag att redovisa hur mycket pengar staten totalt har gett till SIS på byggområdet för de senaste fem åren. Med totalt avses, förutom det bidrag som regeringen ger till standardiseringen i Sverige, även de pengar som myndigheterna betalar för att delta i tekniska kommittéer, för prenumeration på e-nav, för särskilda avtal t.ex. friköp av standarder m.m.

Redovisningen ska vara uppdelad per år, per område och per myndighet inklusive regeringen.

Långsiktigt mål 6: Ökad tillgång till material på svenska språket

Standarder ges ut av CEN på tre språk, engelska, tyska och franska. Varje land som vill ha standarder på något annat språk får själva översätta dem. I Sverige är det varje enskild SIS-kommitté som bestämmer om standarden ska översättas och som i så fall även bekostar det. Det finns enligt uppgift möjlighet att få viss finansiering från EU-kommissionen för detta.

I Sverige är kunskaperna i engelska språket generellt sett goda, men den tekniska engelska som används i standarder kan vara mer svårgreppbar. Detta kan i sin tur leda till missförstånd och felaktig tillämpning av stan-

standarderna. De som har varit med i den tekniska kommittén vid framtagandet av standarden och verkligen förstår standarden och dess innebörd behöver kanske inte en översättning, men det är ändå de som ska avgöra om en översättning behövs.

Ett långsiktigt mål bör vara att öka tillgången till material på svenska språket. Med material kan här avses såväl enstaka delar av standarder, såsom scope och innehållsförteckningar, som standarder i dess helhet.

Redovisning av befintliga översättningar

Ett etappmål skulle kunna vara att SIS redovisar uppgifter om befintliga översättningar. Uppgifter som skulle kunna redovisas är hur stor andel av standarderna inom byggområdet som idag finns översatta till svenska. SIS skulle även kunna åläggas att redovisa vilka översättningar som har gjorts under det senaste året samt hur dessa översättningar har finansierats och i hur stor utsträckning EU-medel har sökts och använts för detta arbete.

Strategi för översättningsbehov

Ett annat etappmål skulle kunna vara att SIS får i uppdrag att ta fram och redovisa en strategi för översättningsbehov avseende standarder inom byggområdet. En sådan strategi bör tas fram i samarbete med bransch och myndigheter relaterat till vilken typ av standard det är fråga om. Strategin ska ta hänsyn till att standarderna ska användas av personer med annan bakgrund än de personer som har ingått i den tekniska kommitté som har arbetat fram standarden. Strategin ska innehålla verktyg för prioritering av vilka slags standarder som är mest angelägna att översätta till svenska.

Översättning och publicering av scope

För den som ska avgöra vilken standard som ska köpas och som är tillämpbar i ett visst aktuellt fall går det att läsa standardens scope som oftast finns publicerat på SIS' webbplats. Scopen är i de flesta fall publicerade på engelska. Boverket har bekostat översättningar av scope till de flesta av de harmoniserade byggproduktstandarderna för att underlätta tillverkarnas bedömning av om deras produkter omfattas av kraven på prestandadeklaration och CE-märkning enligt EU:s byggproduktförordning.

Ett etappmål skulle kunna vara att SIS ges i uppdrag att dels bedöma i vad mån Boverkets översättningar av de ovan nämnda scopen är godtagbara och i så fall publicera dessa översatta scope på sin webbplats, dels att låta översätta scope för övriga harmoniserade standarder under EU:s byggproduktförordning och publicera dem på webbplatsen.

Med SIS' webbplats avses här den öppna webbplatsen, www.sis.se, och inte sidan för bibliotekstjänsten e-nav.

SIS' webbplats

Under rubriken "Långsiktigt mål 2: Utveckling av SIS' webbplats" ovan redovisas ytterligare förslag till etappmål som berör tillgången till material på webbplatsen.

Återrapportering till regeringen

Gällande ordning

I Utrikesdepartementets årliga riktlinjebeslut finns, som ovan nämnts, krav på viss återrapportering. Där anges att Standardiseringsförbundet senast i februari året efter det budgetår som riktlinjebeslutet avser, ska "redovisa och kommentera verksamhetens utfall under [året] samt användningen av statsbidraget enligt ovanstående anslagsposter". Det anges vidare att Standardiseringsförbundet ska redovisa sin och standardiseringsorganens analys av bidragens och verksamhetens effekt när det gäller standardisering, användande av standarder m.m.

Riktlinjebesluten ställs till Standardiseringsförbundet, och det är följaktligen också till Standardiseringsförbundet som återrapporteringskravet riktas. Som framgår ovan är det Standardiseringsförbundets och de enskilda standardiseringsorganisationernas analys av vissa förhållanden som ska redovisas, vilket indirekt ställer ett krav på aktivitet även från standardiseringsorganisationernas sida. Den som åläggs rapporteringskyldigheten i förhållande till staten är dock Standardiseringsförbundet. Rapporteringen ska göras till Kammarkollegiet med kopia till Utrikesdepartementet.

Återrapportering av tillkommande krav

De tillkommande kraven inom byggområdet som nu föreslås bör anpassas till den befintliga huvudsakliga strukturen i riktlinjebeslutet, vilket bl.a. innebär att det är Standardiseringsförbundet som återrapporterar till staten. Det bör således ankomma på Standardiseringsförbundet att även ansvara för återrapporteringen när det gäller de preciserade kraven på byggstandardiseringen som föreslås komma att ställas. Den återrapportering som ska ske kommer Standardiseringsförbundet förvisso inte att kunna genomföra utan en betydande medverkan från SIS, som ju är den part som i praktiken har att genomföra de nya kraven som kommer att ställas i fråga om byggstandardiseringen. Det är dock mest förenligt med det hittillsvarande systemet och med riktlinjebeslutets struktur att rap-

porteringskravet riktas mot den som de statliga medlen utbetalas till, dvs. Standardiseringsförbundet.

Vad sedan gäller frågan om vem som ska vara mottagare av rapporteringen skulle det å ena sidan kunna vara motiverat att ansluta till den rådande ordningen att rapporteringen görs till Kammarkollegiet med kopia till Utrikesdepartementet. Å andra sidan föreslår Boverket, som framgår nedan, att rapporteringen ska vara förhållandevis detaljerad och ske inte endast skriftligen årsvis utan även genom personliga möten löpande under året. Avrapporteringen av de tillkommande uppgifterna inom byggområdet är inte avsedd att utgöra någon rapportering av ekonomiskt slag, såsom t.ex. hur utfört arbete fördelas på olika anslagsposter, utan ska avse verksamheten i sak.

Mot bakgrund av detta framstår det som mer ändamålsenligt att den tillkommande rapporteringen på byggområdet görs till Utrikesdepartementet som hanterar statens huvudmannaskap för standardiseringen.

Som framgår ovan föreslår Boverket att den detaljerade styrningen av standardiseringen på byggområdet inte kommer till uttryck i själva riktlinjebeslutsdokumentet utan i en särskild bilaga till detta. I konsekvens med detta bör även kraven på återrapportering anges i denna bilaga. I själva riktlinjebeslutet kan en hänvisning av följande lydelse läggas in: "I bilaga 1 finns särskilda krav på Sveriges Standardiseringsförbunds återrapportering avseende de villkor som där uppställs för standardiseringen på byggområdet".

Återrapporteringen bör ske dels i form av årlig rapportering efter utgången av respektive budgetår, dels i form av löpande rapportering under året.

Årlig rapportering

En sammanfattande årlig rapportering bör äga rum efter det aktuella årets utgång. Denna årliga rapportering ska ske skriftligen till Utrikesdepartementet och behandla vart och ett av de mål som uppställs i bilagan till riktlinjebeslutet, såväl de långsiktiga fleråriga målen som de kortsiktiga etappmålen.

För vart och ett av de långsiktiga målen ska Standardiseringsförbundets rapportering innehålla en allmän bedömning av hur verksamheten under året har bidragit till att uppfylla målet.

För vart och ett av etappmålen ska rapporteringen innehålla en detaljerad redogörelse för de åtgärder som har vidtagits samt en bedömning av om målet anses ha uppfyllts.

En effektiv återrapportering av de kortsiktiga målen fordrar en preciserad formulering av målen. Det är därför angeläget att staten i bilagan till riktlinjebeslutet uttrycker kraven på ett sådant sätt att det tydligt framgår även hur resultaten ska redovisas. Hur etappmålen utformas kan variera i de enskilda fallen. De kan formuleras som att någonting ska genomföras eller presenteras senast ett visst datum, t.ex. att något ska presenteras på SIS' webbplats senast vid årets utgång, att någon aktivitet ska genomföras under året eller att resultatet av en viss utredning ska presenteras senast ett visst datum. Den årliga rapporteringen ska ge en samlad redovisning av samtliga åtgärder som har vidtagits för att uppfylla etappmålen, oavsett om åtgärderna eller resultaten av dessa redan har presenterats på annat sätt under löpande år.

I rapporteringen ska även ingå uppgifter om vilka resurser som har lagts på arbetet med respektive etappmål. Detta bör anges med belopp och med uppgift om antal nedlagda arbetstimmar för vart och ett av etappmålen.

Löpande rapportering under året

Utöver den årliga rapportering som beskrivs ovan bör även möten hållas vid två tillfällen under löpande år, exempelvis i april och i september. Vid dessa möten bör företrädare för Utrikesdepartementet, Standardiseringsförbundet och SIS delta. Vid mötena bör parterna, för vart och ett av målen för standardiseringen på byggområdet, gå igenom hur arbetet fortskrider och om det framstår som sannolikt att målen kommer att uppfyllas eller om det har tillstött några omständigheter som gör att målen bör revideras eller att arbetets inriktning bör ändras på annat sätt.

Utöver den löpande rapportering som nämns ovan bör Standardiseringsförbundet eller SIS åläggas en skyldighet att kontakta Utrikesdepartementet om det under löpande år inträffar någon omständighet som påverkar dess möjlighet att uppfylla målen.

Beloppsmässig styrning

En fråga som kräver särskilda överväganden är om regeringen bör ange preciserade belopp som SIS får disponera för vart och ett av de enskilda uppdrag som anges i bilagan till riktlinjebeslutet.

Redan idag förekommer en viss beloppsmässig styrning av det statliga bidraget till standardiseringen. I regeringens riktlinjebeslut fördelas det totala anslaget till Standardiseringsförbundet i sex olika delposter. Beloppen nedan är hämtade från riktlinjebeslutet avseende budgetåret 2015, då det totala anslagsbeloppet uppgick till 31,1 mnkr.²¹

- Basbidrag (19,6 mnkr)
- Mandaterade standardiseringsprojekt (3 mnkr)
- Främjande av användarintresset (4,8 mnkr)
- Grund- och tvärteknisk standardisering (1,2 mnkr)
- Standardisering på miljö- och klimatområdena (1,2 mnkr)
- Standardisering på IT-området (1,2 mnkr)

Bland annat utifrån dessa delposter fördelar Standardiseringsförbundet bidraget på de tre standardiseringsorganisationerna.

Härutöver skulle det kunna anges i bilagan till riktlinjebeslutet att ett visst delbelopp av det totala anslagna beloppet avsätts till de särskilda uppgifter som SIS enligt bilagan ska utföra. Detta skulle kunna ske med olika grad av detaljering. Ett alternativ vore att ange endast ett samlat belopp för alla uppgifter i bilagan. Ett annat alternativ vore att ange ett belopp för vart och ett av de sex långsiktiga målen. Ett tredje alternativ vore att anslå ett specifikt belopp för vart och ett av alla de etappmål som uppställs i bilagan.

Fördelar med beloppsmässig styrning

En fördel med att ange belopp i bilagan till riktlinjebeslutet är att säkerställa att SIS ges förutsättningar att uppfylla målen och således undanröja risken för att målen inte blir uppfyllda pga. att bidraget används till andra angelägna arbetsuppgifter. Omvänt gäller även att staten, genom att ange

²¹ Riktlinjer för budgetåret 2015 avseende Sveriges Standardiseringsförbund. Regeringens beslut den 18 december 2014, dnr UF2014/80015/UD/FIM, UF2014/80445/UD/FIM.

ett visst högsta belopp som SIS får använda till uppgifterna enligt bilagan, säkerställer att uppgifterna i bilagan inte inskränker alltför mycket på SIS övriga arbetsuppgifter.

Ett system där regeringen överväger kostnaden för uppgifterna i samband med utformningen av bilagan till riktlinjebeslutet kan dessutom bidra till att etappmålen för standardiseringen på byggområdet hålls på en rimlig nivå och inte blir alltför omfattande för SIS i relation till de andra arbetsuppgifter som SIS ska utföra på andra områden.

Nackdelar med beloppsmässig styrning

Det finns dock även skäl som talar mot att sätta belopp på de uppgifter som SIS enligt rapportförslaget åläggs på byggområdet. Boverket strävar efter att utforma förslagen i rapporten på ett sätt som inte rubbar den rådande strukturen, dvs. att riktlinjebeslutet ställs till Standardiseringsförbundet och att det inte är regeringen utan Standardiseringsförbundet som bestämmer bidragets fördelning mellan standardiseringsorganisationerna. Riktlinjebeslutets befintliga beloppsmässiga fördelning av bidraget i sex delposter utgör en uppdelning på en annan ledd, och de uppgifter som SIS avses få i bilagan till riktlinjebeslutet skulle sannolikt komma att vara hänförliga till flera av dessa sex delposter.

En precisering i riktlinjebeslutet att ett visst belopp ska användas till bilagans uppgifter inom byggstandardiseringsområdet skulle dessutom kunna uppfattas som att bidraget i övrigt inte ska användas till standardisering på byggområdet, även om det skulle finnas ytterligare angelägna arbetsuppgifter som berör detta område.

Vidare kan det vara svårt för regeringen att uppskatta hur stor arbetsinsats och därmed hur stor kostnad som är förenad med olika etappmål. Som framgår nedan i avsnittet ”Process för att ta fram bilagan till riktlinjebeslutet” föreslår Boverket dock att regeringens beslut ska föregås av en dialog med såväl berörda myndigheter och branschorganisationer som med SIS, vilket skulle kunna vara regeringen till viss hjälp i det arbetet.

Bedömning

Vid en samlad bedömning finner dock Boverket att en lösning med beloppsmässig styrning av uppgifterna i bilagan till riktlinjebeslutet skulle bli alltför komplicerad. Förutsatt att riktlinjebeslutet i övrigt skulle behålla sin nuvarande struktur skulle regeringen i så fall komma att göra två olika beloppsmässiga indelningar av bidraget till standardiseringen. Den ena skulle vara uppdelad på ett sätt samt vara riktad mot Standardiseringsförbundet och ligga till grund för dess fördelning av medel mellan

standardiseringsorganen. Samtidigt skulle det på ett specifikt område finnas en annan indelning av helt annat slag som skulle avse uppgifter som förutsätts utföras av just SIS. En sådan beloppsmässig styrning i två dimensioner förutses bli svårhanterlig, och Boverket förordar därför att några belopp inte uttryckligen anges i bilagan till riktlinjebeslutet.

Detta utesluter inte att regeringen vid arbetet med att fastställa uppgifterna för ett visst år internt fastställer ett visst belopp eller ett visst antal personmånader som det kan anses vara rimligt att SIS ägnar åt uppgifterna i bilagan. Ett sådant internt riktvärde skulle kunna användas vid dialogen med myndigheter, intresseorganisationer och SIS för att se till att uppgifterna får rimlig omfattning i förhållande till vad SIS i övrigt har att göra. På så vis förebyggs risken att SIS inte kommer att kunna utföra uppdragen i bilagan av hänsyn till andra uppgifter.

Process för att ta fram bilagan till riktlinjebeslutet

Ovan har Boverket beskrivit förslag till arbetsuppgifter för SIS som bör genomföras inom byggområdet för de pengar som staten via Utrikesdepartementet årligen ger till byggstandardiseringen.

I denna rapport finns det en bruttolista med etappmål som Boverket föreslår bör genomföras de kommande åren och som därmed bör ingå i riktlinjebeslutet de kommande åren. Denna lista är dock ändlig och förutsättningarna kan med tiden förändras. Regeringskansliet bör därför inleda framtagandet av långsiktiga mål och etappmål till bilagan till riktlinjebeslutet varje år med en dialog med några av byggmyndigheterna och organisationerna inom samhällsbyggnadsområdet.

Vidare är det så att Boverket i rapporten inte beskriver vad de olika etappmålen skulle kosta att genomföra eller hur mycket tid etappmålen tar i anspråk för att genomföras. För att målen i bilagan för ett visst år ska få rimlig omfattning i förhållande till kostnad och förväntad arbetsinsats för de olika arbetsuppgifterna, bör framtagandet av bilagan varje år föregås av en dialog med SIS och med byggmyndigheter och organisationer inom samhällsbyggnadsområdet.

Nedan följer ett förslag till process för det samråd som bör föregå framtagandet av bilagan till riktlinjebeslutet för respektive år.

Inför dialogen med SIS

Dialog med myndigheter

Dialogen inför framtagandet av långsiktiga mål och etappmål bör ske i en grupp där några av myndigheterna ingår permanent och några av myndigheterna är med tillfälligt. De myndigheter som bör ingå permanent är Boverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Transportstyrelsen. De myndigheter som bör delta tillfälligt bör vara övriga byggmyndigheter. Vad som avses med begreppet byggmyndigheter framgår av bilaga 4.

De myndigheter som tillfälligt sitter med i gruppen bör vara 3-4 till antalet. Dessa bör sitta med i minst två år innan en annan myndighet ges möjlighet att delta. För att skapa en kontinuitet i gruppen bör inte alla de myndigheter som sitter tillfälligt bytas ut samma år, utan ett system där de tillfälliga myndigheterna går omlott behövs.

Motivet till detta är att dels skapa en kontinuitet, dels få nya infallsvinklar.

Dialog med organisationer inom samhällsbyggnadsområdet

På samma sätt gäller för dialogen med organisationer inom samhällsbyggnadsområdet att den bör ske i en grupp där några av organisationerna ingår permanent och några av organisationerna sitter med tillfälligt. De organisationer som alltid bör ingå är Svenska Teknik & Designföretagen, Sveriges Byggindustrier och Byggmaterialindustrierna. De organisationer som deltar omväxlande bör vara t.ex. Byggherrarna, Byggnads, Elektriska Installatörsorganisationen, Fastighetsägarna, Ledarna, SABO samt Sveriges Kommuner och Landsting.

De organisationer som tillfälligt sitter med i gruppen bör vara 3-4 till antalet. Dessa bör sitta med i minst två år innan en annan organisation ges möjlighet att delta. För att skapa en kontinuitet i gruppen bör inte alla de organisationer som sitter tillfälligt bytas ut samma år, utan ett system där de tillfälliga organisationerna går omlott behövs.

Motivet till detta är, liksom för dialogen med myndigheterna, att dels skapa en kontinuitet, dels få nya infallsvinklar.

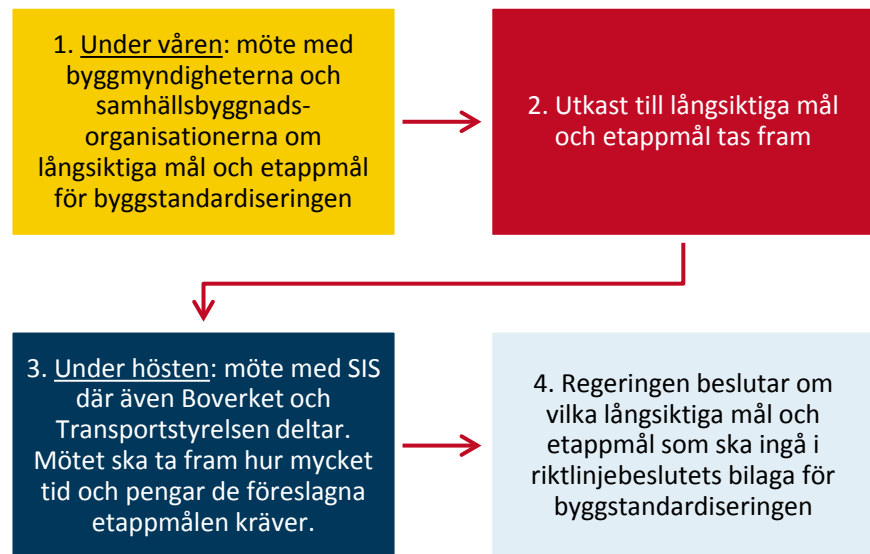
Dialog med SIS

En dialog bör föras med SIS för att säkerställa att etappmålen i bilagan får en rimlig omfattning sett i relation till övriga uppgifter som SIS ska utföra. SIS bör ges tillfälle att lämna synpunkter på hur mycket tid och pengar de olika etappmålen uppskattas behöva. Vid mötet bör förutom regeringskansliet och SIS även delta representanter från Boverket och Transportstyrelsen, som har kunskap om och inblick i både byggstandardiseringen och regeringskansliets verksamhet.

När i tiden?

Dialogen med myndigheterna och samhällsbyggnadsorganisationerna bör ske under våren.

Inför mötet med SIS bör regeringskansliet ha tagit fram ett utkast där det framgår vilka de långsiktiga målen bör vara för nästkommande år och vilka etappmål som föreslås ingå. Dialogen med SIS bör ske under hösten, inför kommande verksamhetsår.

Framtida behov

Kunskapen behöver förbättras

Redan i samband med Boverkets förra regeringsuppdrag år 2013²² om standarder och standardisering kunde Boverket konstatera att systemet med standarder kan vara svårt att förstå och ta till sig för användarna av standarder och att kunskapen generellt sett är låg även hos dem som återkommande behöver arbeta med byggstandarder. Detta har bekräftats även i arbetet med detta uppdrag.

Med anledning av detta behövs det större kunskapshöjande insatser för att byggstandarder ska komma att användas på det sätt de är tänkta att användas. Det behövs även för att få fler att engagera sig i framtagandet av standarder samt för att minska behovet av att ta fram branschstandarder i parallella spår med den standardisering som bedrivs på SIS, SEK och ITS.

Med bättre kunskap om standarder och standardisering generellt kan förståelsen och engagemanget öka. Det kommer inte att lösa frågan med ett ökat deltagande i standardiseringen, men det är en grundläggande faktor för att åstadkomma detta.

²² Boverkets rapport 2013:27.

Källor och litteratur

Författningar

Europeiska

Europaparlamentets och rådets förordning (1025/2012) av den 25 oktober 2012 om europeisk standardisering och om ändring av rådets direktiv 89/686/EEG och 93/15/EEG samt av Europaparlamentets och rådets direktiv 94/9/EG, 94/25/EG, 95/16/EG, 97/23/EG, 98/34/EG, 2004/22/EG, 2007/23/EG, 2009/23/EG och 2009/105/EG samt om upphävande av rådets beslut 87/95/EEG och Europaparlamentets och rådets beslut 1673/2006/EG

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 305/2011 av den 9 mars 2011 om fastställande av harmoniserade villkor för saluföring av byggprodukter och om upphävande av rådets direktiv 89/106/EG

Nationella

Boverkets byggregler (2011:6) – föreskrifter och allmänna råd, BBR

Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2011:10) om tillämpning av europeiska konstruktionsstandarder (eurokoder).

Offentligt tryck

Rskr 2007/08:140 Standardiseringens betydelse i en globaliserad värld

Litteratur och övrigt källmaterial

Borgbrant J – Apleberger L: Styrande och stödjande dokument för en effektiv byggprocess – Samhällsbyggandets kontraktskommitté, Boverket 2008

Borgbrant, J – Falkman, L: Standardisering – vad, hur och för vem? Byggeforskningsrådet, Stockholm 1995

Dokument för hållbart samhällsbyggande i världsklass. Samhällsbyggandets dokumentråd, slutrapport 28 januari 2011

En strategi för hänvisning till standarder. Boverkets rapport 2015:42

Fakta om byggandet, Sveriges byggindustrier 2013

Regeringens regleringsbrev för Boverket budgetåret 2013, regeringens dnr S2012/8390/SAM

Regeringens regleringsbrev för Boverket budgetåret 2015, regeringens dnr 2014/8774/SAM

Riktlinjer för budgetåret 2015 avseende Sveriges Standardiseringsförbund. Regeringens beslut den 18 december 2014, dnr UF2014/80015/UD/FIM, UF2014/80445/UD/FIM

SIS verksamhetsberättelse för räkenskapsåret 2014

SIS årsredovisning för räkenskapsåret 2014

Tillgängliga rapporter och andra standarder inom byggsektorn. Boverkets rapport 2013:27

Ökad tillgänglighet till byggstandarder minskar risken för fel och olyckor. Skrivelse till regeringen den 3 februari 2012 från Boverket och företrädare för byggsektorn, Boverkets dnr 604/2013

Bilaga 1 – Förslag till utformning av bilaga till riktlinjebeslutet för budgetåret 2017 – särskilda villkor för standardiseringen inom byggområdet

Inledning

För standardiseringen på byggområdet gäller särskilda villkor enligt nedan. Villkoren syftar till att säkerställa att de statliga anslagna medlen används på ett sätt som bidrar till största möjliga nytta för användningen av standarder på byggområdet.

Villkoren uttrycks i form av ett antal mål som standardiseringen på byggområdet ska bidra till att uppfylla. Målen är av sådant slag att det ankommer på standardiseringsorganet för byggområdet, dvs. Swedish Standards Institute (SIS), att uppfylla dem.

Målen kan sammanfattas i följande sex långsiktiga mål.

1. Ökad tillgänglighet och användarvänlighet för köpare och brukare av standarder
2. Utveckling av SIS' webbplats
3. Utvecklat samarbete med universitet och högskolor
4. Utvecklat samarbete med myndigheter och branschorganisationer m.fl.
5. Genomförande av utredningar
6. Ökad tillgång till material på svenska språket

Till vart och ett av dessa långsiktiga mål kopplas kortsiktiga etappmål som ska uppfyllas under år 2017.

Långsiktigt mål 1 – Ökad tillgänglighet och användarvänlighet för köpare och brukare av standarder

Systemet med standarder och standardisering är komplext. För användare och presumtiva användare av standarder kan det ibland upplevas att det är svårt att få tillgång till rätt standarder. Det sammanhänger bland annat med de höga kostnaderna för att köpa standarder samt att det kan vara svårt att identifiera vilka standarder man behöver ha tillgång till.

SIS, och andra som arbetar med standarder och standardisering på olika sätt, behöver arbeta för att underlätta användningen av standarder för dem som ännu inte använder standarder men borde göra det.

Ett långsiktigt mål för standardiseringen på byggområdet ska därför vara att tillgängligheten till standarder ska förbättras och att det ska bli lättare för användare av standarder att identifiera och få tillgång till standarder i just den utsträckning som de behöver.

Etappmål 1 a – Tillgång till tillägg (amendments)

Standarder ska ses över och revideras med femårsintervall. Däremellan görs kontinuerligt mindre ändringar, som rubriceras som tillägg (amendments). När man köper en standard vore det önskvärt att man även på köpet fick äldre och kommande tillägg till standarden. Ett sådant system skulle göra att standardköparna får en kontinuitet i och med att de vet att de har en uppdaterad standard då de även får del av tilläggen, i stället för att en standard riskerar att bli inaktuell kort efter det att man har köpt den.

När standarden sedan revideras är det dock rimligt att man som kund blir tvungen att köpa standarden på nytt.

SIS ska därför ta fram en digital lösning så att köparen av en standard på byggområdet får tillgång till dels de tillägg som redan har utkommit vid tidpunkten för köpet, dels de tillägg som därefter utkommer fram till det att standarden revideras. Systemet ska fungera även för köpare av enstaka standarder och inte bara för prenumeranter på SIS' bibliotekstjänst e-nav.

Etappmål 1 b – Konsoliderade standardversioner

För att underlätta läsandet av en standard vore det önskvärt att det togs fram konsoliderade versioner varje gång det sker ett tillägg. Detta skulle underlätta för läsaren, som på så sätt inte behöver korsläsa flera dokument.

SIS ska därför ta fram konsoliderade standardversioner av alla grundstandarderna på byggområdet med efterföljande tillägg. SIS ska även ta fram en rutin så att kommande standarder på byggområdet med nya tillägg konsolideras. De konsoliderade versionerna ska tillhandahållas dem som köper och tidigare har köpt den aktuella standarden. Detta ska gälla oavsett om standarden har köpts genom SIS' bibliotekstjänst e-nav eller på annat sätt.

Långsiktigt mål 2 – Utveckling av SIS' webbplats

Många upplever att SIS webbplats, www.sis.se, är svårtillgänglig och att man inte hittar det man söker. Det finns ett behov av att se över webbplatsen ur ett användarvänlighetsperspektiv samt att se över vilken information som finns där och som bör finnas.

Ett långsiktigt mål är därför att SIS arbetar för en utveckling av webbplatsen.

Etappmål 2 a – Tillgång till förord, scope och innehållsförteckningar

Den som ska avgöra vilken standard som ska köpas och som är tillämpbar i ett visst aktuellt fall bör läsa standardens förord, dess omfattning (scope) och dess innehållsförteckning. Redan idag går det att se ett antal sidor av standarderna utan kostnad före köp på webbplatsen. Förord, scope och innehållsförteckning ingår oftast i dessa sidor. Det bör dock göras en genomgång för att säkerställa att förord, scope och innehållsförteckning går att läsa fritt för samtliga standarder på byggområdet.

SIS ska därför göra en genomgång av samtliga standarder på byggområdet för att säkerställa att förord, innehållsförteckningar och scope går att läsa kostnadsfritt före köp.

Etappmål 2 b – Tydligare presentation av harmoniserade standarder

Det kan ibland vara svårt att veta om en viss standard på byggområdet hör till ett EU-direktiv eller en EU-förordning eller inte något av dessa. Det vore därför önskvärt att information om detta redovisades på sidan för den enskilda standarden på SIS' webbplats. Vidare vore det önskvärt om det angavs på webbplatsen om standarderna är harmoniserade eller inte, något som enkelt skulle kunna markeras genom en symbol i anslutning till standarden.

SIS ska därför markera på respektive sida för alla standarder på byggområdet om standarden är harmoniserad eller inte samt vilket EU-direktiv eller EU-förordning den tillhör. Detta ska vara genomfört senast den 1 september 2017.

Etappmål 2 c – Lättare att hitta de fritt tillgängliga eurokoderna

Genom ett avtal mellan SIS och Boverket år 2013 köpte Boverket licensrättigheter av SIS för att möjliggöra för användare i Sverige att under en femårsperiod få fri tillgång till de svenska översatta standarderna för beräkningsregler för dimensionering av bärverk (eurokoderna). Dessa finns för närvarande tillgängliga kostnadsfritt på SIS' webbplats. Det kan dock upplevas som svårt att hitta dessa standarder på webbplatsen, även om man använder webbplatsens sökmotor.

SIS webbplats ska därför senast den 1 mars 2017 vara utformad så att det är lätt för dem som söker efter de fritt tillgängliga eurokoderna på webbplatsen att hitta dessa. Detta kan åstadkommas genom att en länk till de fritt tillgängliga eurokoderna presenteras tydligt direkt på startsidan. Ett alternativ till detta kan vara att låta anpassa webbplatsens sökmotor så att sökbegrepp som t.ex. **eurokoder**, **eurocodes**, **tillgängliga eurokoder** och **gratis eurokoder** ger högt placerade träffar i träfflistan för sidan med de fritt tillgängliga eurokoderna.

Om SIS väljer alternativet med anpassning av sökmotorn ska det redovisas i återrapporteringen till regeringen vilka sökord som anpassningen avser.

Långsiktigt mål 3 – Utvecklat samarbete med universitet och högskolor

Standardiseringen är av stor betydelse för det svenska näringslivet, inte minst för Sveriges konkurrenskraft som exportnation. Därför är det viktigt att Sverige har en aktiv roll i standardiseringen för att se till att den utvecklas på ett sätt som stämmer överens med svenska prioriteringar och intressen.

För att standarder och standardisering ska fortsätta att ingå som en naturlig del av industrins och näringslivets framväxt, är det angeläget att framtidens aktörer på marknaden redan under sin utbildning kommer i kontakt med systemet med standarder och att de, i samband med det, inser standardiseringens värde och betydelsen av att kunna påverka dess inriktning och utveckling. I det sammanhanget har SIS en viktig roll att fylla som kunskapsspridare.

Ett långsiktigt mål för SIS ska därför vara att de ska bidra till att utbildning om standarder och standardisering sker på universitet och högskolor så att studenterna inser värdet av standarder som arbetsredskap.

Etappmål 3 a – Utbildning om standarder

SIS ska erbjuda lärare på universitet och högskolor en kostnadsfri översiktlig utbildning om systemet med standarder. Detta kan ske genom anordnande av seminarier riktade till lärare eller genom framtagande av ett grundläggande utbildningsmaterial riktat till lärare, eller en kombination av dessa båda. Utbildningen ska syfta till att ge underlag och inspiration till lärarna för att väva in standarder och standardisering som en del av undervisningen inom skilda områden och att använda sig av standarder som undervisningsmaterial; allt i syfte att överföra kunskapen om standardiseringssystemet till studenterna för att bidra till att standarder kommer att ingå som en naturlig del i deras framtida yrkesverksamhet.

Långsiktigt mål 4 – Utvecklat samarbete med myndigheter och branschorganisationer m.fl.

Det står alla fritt att delta i kommittéernas arbete med standardisering. Förutom att deltagarna bidrar med sin kunskap, sin arbetstid och eventuella resekostnader kräver deltagandet att man betalar deltagaravgift för den eller de kommittéer som man är med i.

Ett problem med det systemet är att det är en underrepresentation i kommittéerna av företag och organisationer som inte har så mycket resurser att avsätta till utvecklingsarbete, t.ex. universitet och högskolor, konsulter samt små och medelstora företag. Ett annat problem är att myndigheter och branschorganisationer som skulle behöva delta i arbetet i många kommittéer, eller behövas i många kommittéer, måste göra ett begränsande urval.

Ett långsiktigt mål för SIS ska därför vara att sträva efter ett utvecklat samarbete med myndigheter och branschorganisationer m.fl.

Etappmål 4 a – Andra former för deltagande i standardiseringen

Många myndigheter hänvisar till standarder i sina föreskrifter. För att standardiseringen och regelverket ska hjälpa varandra är det viktigt att myndigheterna deltar i standardiseringen. Dock är det mycket resurskrävande för myndigheterna att vara med och granska varje teknisk detalj i de dokument som hanteras. En sådan granskning kan dessutom bara ske i de kommittéer där myndigheten är representerad. Ett system för tidig involvering av berörda myndigheter skulle reducera risken för allvarliga invändningar i remissfasen som kommer långt senare.

SIS ska därför utveckla ett alternativt system för myndigheter att delta i standardiseringen på byggområdet. Det kan ske genom att låta myndigheterna delta på ett mer övergripande sätt i de kommittéer som berör respektive myndigheters verksamhetsområde. Det kan också ske genom ett system där SIS kallar in berörda myndigheter till diskussioner som särskilt berör dem eller av annat skäl kräver myndigheternas synpunkter.

Långsiktigt mål 5 – Genomförande av utredningar

Ett långsiktigt mål ska vara att SIS är behjälplig med utredningar av frågor som berör standardiseringen inom byggområdet.

Etappmål 5 a – Definition av byggområdet

SIS ska utarbeta en tydlig definition av begreppet byggområdet. Det är angeläget att det klargörs vad som ryms inom begreppet, inte minst mot bakgrund av att regeringen nu ställer särskilda utvecklade krav på standardiseringen på just det området. För att överblicka områdets omfattning

t.ex. vid formuleringen av kommande års krav är det värdefullt att ha en fullständig bild av hur arbetstungt det är och hur många standarder och hur många tekniska kommittéer det omfattar.

Etappmål 5 b – Nedladdningsstatistik

Genom ett avtal mellan SIS och Boverket år 2013 köpte Boverket licensrättigheter av SIS för att möjliggöra för användare i Sverige att under en femårsperiod få fri tillgång till de svenska översatta standarderna för beräkningsregler för dimensionering av bärverk (eurokoderna), jfr etappmål 2 c ovan. Avtalet slöts för att genomföra ett uppdrag som Boverket hade fått av regeringen. Enligt avtalet ska SIS under avtalets löptid hålla de översatta eurokoderna fritt tillgängliga på sin webbplats.

För att följa upp utfallet av detta arrangemang, och för att bedöma skäligheten i avtalad ersättning inför en eventuell framtida förlängning av avtalet, behövs statistik som visar i vilken utsträckning eurokoderna har laddats ned från SIS webbplats.

SIS ska därför redovisa hur många eurokoder som till följd av detta arrangemang har laddats ned från deras webbplats och vilken den sammanlagda försäljningsintäkten för dessa standarder skulle ha varit. Sådan statistik ska lämnas för vart och ett av kalenderåren 2013, 2014, 2015, 2016 och 2017 och redovisas för varje enskild eurokod.

Vidare ska SIS redovisa sin faktiska försäljningsstatistik avseende eurokoder på engelska respektive på svenska avseende samma period, uppdaterad på samma sätt.

Långsiktigt mål 6 – Ökad tillgång till material på svenska språket

I Sverige är kunskaperna i engelska språket generellt sett goda, men den tekniska engelska som används i standarder kan vara mer svårgreppbar. Detta kan i sin tur leda till missförstånd och felaktig tillämpning av standarderna.

Ett långsiktigt mål ska vara att tillgången till material på svenska språket ökar. Med material kan här avses såväl enstaka delar av standarder, såsom scope och innehållsförteckningar, som standarder i dess helhet.

Etappmål 6 a – Strategi för översättningsbehov

SIS ska ta fram och redovisa en strategi för översättningsbehov avseende standarder inom byggområdet. Strategin ska tas fram i samarbete med bransch och myndigheter. Strategin ska ta hänsyn till att standarderna ska användas av personer med annan bakgrund än de personer som har ingått

i den tekniska kommitté som har arbetat fram standarden. Strategin ska innehålla verktyg för prioritering av vilka slags standarder som är mest angelägna att översätta till svenska.

Etappmål 6 b – Publicering av översatta scope och innehållsförteckningar m.m.

För den som ska avgöra vilken standard som ska köpas och som är tillämpbar i ett visst aktuellt fall går det att läsa standardens omfattning (scope) som oftast finns publicerat på SIS' webbplats. Scopen är i de flesta fall publicerade på engelska. Boverket har bekostat översättningar av scope till de flesta harmoniserade byggproduktstandarderna för att underlätta tillverkarnas bedömning av om deras produkter omfattas av kraven på prestandadeklaration och CE-märkning enligt EU:s byggproduktförordning.

SIS ska bedöma i vad mån Boverkets översättningar av de ovan nämnda scopen är godtagbara och i så fall publicera dessa översatta scope på sin webbplats. Vidare ska SIS låta översätta scope för övriga harmoniserade standarder under EU:s byggproduktförordning och publicera även dessa på webbplatsen.

Åtterrapporering

I beskrivningen av etappmålen ovan anges hur respektive uppdrag ska genomföras eller redovisas. I vissa fall anges även vid vilket datum en viss åtgärd senast ska vara genomförd. För de fall inget särskilt datum anges ska uppfyllandet av etappmålen redovisas i samband med den nedan beskrivna årliga rapporteringen.

Årlig rapportering

Sveriges Standardiseringsförbund ska senast den 1 mars 2018 till Utrikesdepartementet lämna en samlad redovisning av hur etappmålen för standardiseringen inom byggområdet har uppfyllts.

Denna redovisningsskyldighet påverkar inte Sveriges Standardiseringsförbunds skyldighet enligt regeringens riktlinjebeslut att till Kammarkollegiet redovisa och kommentera verksamhetens utfall under år 2017 samt användningen av statsbidraget.

Löpande rapportering under året

Företrädare för Sveriges Standardiseringsförbund och SIS ska under löpande år vid möten med Utrikesdepartementet rapportera hur arbetet med vart och ett av etappmålen fortskrider och om det framstår som sannolikt att målen kommer att uppfyllas eller om det har tillstött några omständigheter som gör att målen bör revideras eller att arbetets inriktning bör

ändras på annat sätt. Dessa möten, som Utrikesdepartementet kallar till, ska hållas i april 2017 och september 2017 eller vid annan tidpunkt som Utrikesdepartementet finner lämplig.

Revidering av målen

Om det under år 2017 inträffar något som påverkar möjligheten att uppfylla något av etappmålen, ska Sveriges Standardiseringsförbund eller SIS snarast underrätta Utrikesdepartementet. Målen kan då komma att revideras av Utrikesdepartementet.

Bilaga 2 – Sammanställning över förslag till etappmål

Nedan följer en sammanställning i punktform över förslag till etappmål som är hänförliga till vart och ett av de sex långsiktiga målen. I förteckningen ingår dels de etappmål som anges i det ovan presenterade förslaget till bilaga till riktlinjebeslutet för år 2017 (bilaga 1), dels ytterligare etappmål som skulle kunna anges i motsvarande bilaga för följande år.

Vart och ett av de enskilda etappmålen beskrivs närmare ovan i rapportens avsnitt ”Utveckling av riktlinjebeslutet”.

Långsiktigt mål 1: Ökad tillgänglighet och användarvänlighet för köpare och brukare av standarder

- SIS ska utreda möjligheten att kunna köpa delar av standarder.
- SIS ska ta fram målgruppsanpassade standardpaket.
- SIS ska ta fram handböcker med utdrag ur standarderna.
- SIS ska ta fram ett förslag till differentierad prissättning av standarder.
- SIS ska ta fram ett system som innebär att tidigare och kommande tillägg till en standard ingår vid köp av standarden.
- SIS ska ta fram konsoliderade versioner av standarder.

Långsiktigt mål 2: Utveckling av SIS' webbplats

- SIS ska se till att förord, scope och innehållsförteckningar till standarder på byggområdet går att läsa på webbplatsen före köp utan kostnad.
- SIS ska se till att det tydligt framgår på webbplatsen vilka standarder som är harmoniserade och till vilka EU-direktiv eller EU-förordningar de hör.
- SIS ska bygga upp en struktur för standarder till byggproduktförordningen som på ett tydligt sätt sorterar standarderna, t.ex. per mandatområde.
- SIS ska, genom en länk på webbplatsens förstasida eller på annat sätt, göra det lätt att hitta sidan för fri nedladdning av eurokoder.
- SIS ska ta fram en banner med direktlänk till de fritt tillgängliga eurokoderna på SIS webbplats.

- SIS ska utveckla sökmotorn på SIS' webbplats så att det lätt går att hitta sökt information på webbplatsen.

Långsiktigt mål 3: Utvecklat samarbete med universitet och högskolor

- SIS ska ta fram ett förslag till avtal med universitet och högskolor för att underlätta användningen av standarder som undervisningsmaterial.
- SIS ska erbjuda lärare på universitet och högskolor en utbildning om systemet med standarder.

Långsiktigt mål 4: Utvecklat samarbete med myndigheter och branschorganisationer m.fl.

- SIS ska presentera ett förslag till differentierad prissättning för deltagande i tekniska kommittéer.
- SIS ska utreda alternativa samarbetsformer med myndigheter och organisationer vars verksamhet täcker ett flertal tekniska kommittéer.

Långsiktigt mål 5: Genomförande av utredningar

- SIS ska ta fram en definition av "byggområdet"
- SIS ska utreda förutsättningarna för att inrätta en kvalitetssäkringsgrupp.
- SIS ska utreda förutsättningarna för att inrätta ett användarråd.
- SIS ska utreda upphovsrättsliga frågor.
- SIS ska presentera nedladdningsstatistik för eurokoderna.
- SIS ska redovisa försäljningsstatistik för standarder.
- SIS ska redovisa en sammanställning över statliga bidrag.

Långsiktigt mål 6: Ökad tillgång till material på svenska språket

- SIS ska redovisa uppgifter om befintliga översättningar.
- SIS ska ta fram en strategi för vilka slags standarder som bör finnas på svenska.
- SIS ska låta översätta scope och innehållsförteckningar till standarder på byggområdet till svenska.

- SIS ska publicera scope och innehållsförteckningar till harmoniserade standarder under byggproduktförordningen på svenska på webbplatsen.

Bilaga 3 – Förteckning över myndigheter som har valt att delta i Boverkets referensgrupp

Arbetsmiljöverket

Elsäkerhetsverket

Energimyndigheten

Folkhälsomyndigheten

Fortifikationsverket

Konkurrensverket²³

Lantmäteriet

Migrationsverket

Myndigheten för delaktighet

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Riksantikvarieämbetet

Strålsäkerhetsmyndigheten

Trafikverket

Transportstyrelsen

Upphandlingsmyndigheten

²³ Konkurrensverkets ansvar för vissa frågor om upphandling har under år 2015 övergått till den nybildade myndigheten Upphandlingsmyndigheten.

Bilaga 4 – Förteckning över de myndigheter som utgör byggmyndigheterna i detta uppdrag

I rapporten föreslår Boverket att regeringskansliet bör inleda framtagandet av långsiktiga mål och etappmål till bilagan till riktlinjebeslutet varje år med en dialog med bl.a. några av byggmyndigheterna.

Vilka dessa byggmyndigheter är finns inte definierat. Nedan följer en förteckning över de myndigheter som Boverket bedömer utgöra byggmyndigheterna. Förteckningen kan eventuellt vara ofullständig.

De kriterier som Boverket har använt vid bedömningen om en myndighet är en byggmyndighet eller inte är

- om myndigheten ger ut regler som på ett eller annat sätt påverkar byggnadsverk, eller
- om myndigheten tillämpar de regler som andra eller den egna myndigheten ger ut och som berör byggnadsverk.

Byggmyndigheterna

- Arbetsmiljöverket
- Boverket
- Elsäkerhetsverket
- Energimyndigheten
- Folkhälsomyndigheten
- Fortifikationsverket
- Försvarsmakten
- Havs- och vattenmyndigheten
- Jordbruksverket
- Konsumentverket

- Konkurrensverket²⁴
- Kemikalieinspektionen
- Lantmäteriet
- Migrationsverket
- Myndigheten för delaktighet
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Naturvårdsverket
- Riksantikvarieämbetet
- Polisen
- Statens fastighetsverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Trafikverket
- Transportstyrelsen

²⁴ Konkurrensverkets ansvar för vissa frågor om upphandling har under år 2015 övergått till den nybildade myndigheten Upphandlingsmyndigheten.

Bilaga 5 – Bygg- och anläggningsbranschens särart

Bygg- och anläggningsbranschens struktur

Produktion av byggnadsverk kan delas in i två verksamhetsområden. Det ena är produktion av anläggningar med fokus på infrastruktur som huvudsaklig verksamhet. Inom detta område finns t.ex. vägar, broar, dammar, parker, vatten- och avloppssystem och elförsörjning. Det andra området utgörs av produktion av byggnader med fokus på alla former av byggnader såsom bostäder, kontor, hotell, industrilokaler etc.

Bygg- och anläggningssektorns struktur är komplex med olika inriktning och storlek på de företag som verkar inom dessa områden. Sektorn kännetecknas av bl.a. stor variation i formerna för upphandling. Denna kan göras som till exempel totalentreprenad eller delad entreprenad, funktionsentreprenad eller partnering. Offentliga upphandlingar styrs av lagen (2007:1091) om offentlig upphandling, LOU, samt lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet, LUF.

För byggindustrin är kärnan i verksamheten byggprojekten, som är av temporär art och har olika geografiska placeringar. Verksamhetsplatsen för ett byggprojekt kan variera i storlek och inriktning. Det kan gälla ombyggnader och renoveringar av t.ex. befintliga byggnader eller vägar. Det kan också vara fråga om nyproduktion av t.ex. bostäder och broar. Verksamheten styrs i dessa sammanhang från temporära etableringar som kan gälla under allt från några enstaka veckor upp till flera års produktionstid. Det som produceras är ofta avsett till en beställare som kan vara en statlig eller kommunal myndighet. Beställaren kan också vara ett privat företag eller organisation. Dessa beställare har i sin tur kunder eller användare. Vissa större entreprenadföretag producerar bostäder i egen regi med avsikt att själva förvalta bostadshuset. Andra företag väljer att sälja producerade lägenheter till kunder, ofta med hjälp av mäklare.

Denna verksamhetsstruktur skiljer sig i flera avseende mot den så kallade fasta industrin. För t.ex. verkstadsindustrin är det fabriksanläggningen som utgör kärnan i verksamheten. Här finns fasta långsiktiga produktionslokaler med installerad produktionsutrustning och en fast personalstab med kompetens att tillverka företagets egna produkter. Dessa säljs oftast till en slutkonsument t.ex. ett företag som köper en lastbil eller en privatperson som köper en personbil. Försäljningen sker vanligtvis genom återförsäljare.

För all producerande verksamhet finns det stödjande funktioner av olika slag (staber) samt relationer med andra företag (underleverantörer) för att den produkt som levereras ska fylla kundens krav och önskemål. Dessa stödjande funktioner är ofta skilda från den direkta produktionsanläggningen, både i den fasta industrin och inom bygg- och anläggningssektorn.

Bygg- och förvaltningsprocesser

Med bygg- och förvaltningsprocessen avses såväl aktiviteter under idéstadiet som konstruktion, byggande och förvaltning av byggnader. Även rivningsarbete och återställande av mark kan anses ingå.

I en byggprocess medverkar ett stort antal aktörer med helt olika kompetenser, t.ex. stadsplanerare, arkitekter, tekniska konsulter, projekt- och arbetsledare och byggnadsarbetare med olika inriktning. Det finns också specialiserade yrkeskompetenser för exempelvis el- och ventilationsinstallationer, VVS-entreprenörer, målare och plåtslagare. Dessa kompetenser finns i olika omfattning inom stora koncerner och i enskilda specialistfirmor med få anställda. Branschorganisationer och fackliga organisationer är i stort organiserade efter denna yrkesstruktur. De olika företagen kan ha helt olika affärsidéer. Vissa stora företag vill kunna producera allt till alla, medan specialistföretag kan ha en affärsidé med avgränsade insatser, t.ex. takläggning, våtrumsmontage, håltagning och fastighetsförvaltning.

Det stora antalet aktörer med olika verksamhetsinriktning ska samspela i bygg- eller anläggningsprojekt på ett optimalt sätt. I praktiken sker kommunikationen mellan aktörerna på många skilda sätt. Det kan vara insatser av engångskaraktär till sammanhållande uppgifter för hela projektet. För byggprocessen som helhet finns det många lagar, regler, råd, anvisningar och standarder som gäller för både produkten och själva arbetsprocessen. För att skapa ett bra regelverk för byggandet krävs det att lagstiftare, reglerande myndigheter, standardiseringsorgan m.fl. har god kännedom om de strukturella och produktionsmässiga skillnader som finns mellan å ena sidan den fasta industrin och å andra sidan bygg- och anläggningsbranschen som i huvudsak är nationell. Inom dessa branscher finns också flera organisationer som tar fram och beslutar om råd och rekommendationer. Även dessa har olika dignitet för branschernas aktörer och måste koordineras med standardiseringsverksamheten och lagstiftningen.

Kommunikationsvägar inom bygg- och anläggningsbranschen

En viktig faktor för kommunikationen inom hela byggområdet är att nå den avsedda mottagaren med önskad information. Inom byggbranschen förekommer många olika slags mottagare av information om regler och råd för hur deras uppgifter ska utföras. Det kan gälla att informera en större enhet inom en koncern som har miljö- eller kvalitetsansvar i form av ett personligt möte. Det kan vara att sända ett mail till en egenföretagare som utför specialistinsatser vid enstaka tillfällen i ett byggprojekt för att säkerställa att en specifik regel som måste tillämpas i samband med insatsen är känd. Vid all kommunikation är det en fråga om vad sändaren ska göra för att nå ut med den till en definierad målgrupp och vilket ansvar den aktuella målgruppen har att själv söka relevant information för att uppgiften ska lösas på ett korrekt och optimalt sätt. Mycket av uppgifter och aktiviteter inom branschen kommuniceras på informell väg eller utförs av tradition på ett etablerat sätt vilket kan motverka viljan att ta till sig ny information.

De organisationer som distribuerar styrande dokument väljer ofta olika modeller. Att överföra information på elektronisk väg är en tydlig trend driven av både ekonomiska och tillgänglighetsmässiga aspekter. Det faktum att hela bygg- och fastighetsbranschen har en komplex struktur med många olika kunskapsbehov och kommunikationsformer försvårar spridningen av standarder till relevanta målgrupper. Det krävs samarbete mellan de organisationer som medverkar i spridningen av styrande och stödjande dokument. För framgångsrik kommunikation behövs en starkare samordning, inte minst kring utvecklingen av dokumenten där ledorden är förenkling och ökad tillgänglighet samt mer funktionella förpackningar och användarvänliga distributionsformer.

Svårigheter med att nå ut med den styrande och stödjande informationen till branschens aktörer beror på branschens fragmentisering med många kompetensområden och dess struktur med få stora företag och en stor mängd mindre företag. I Sveriges Byggindustris statistik för år 2012 redovisas att det totalt finns ca 94 000 företag i branschen och att 87 procent av dessa har färre än fyra anställda. Projekten är i hög grad engångsprojekt där aktörerna oftast inte har arbetat tillsammans tidigare. Detta ställer mycket höga krav på utformningen av lagar, föreskrifter, branschregler och kontrollfunktioner som tas fram för branschen. När fel uppstår genom enskilda aktörers insats kan det vara svårt att under garantitiden få ersättning för begångna fel. En orsak kan vara att företaget som har utfört tjänsten har gått i konkurs. Sammantaget har både utvecklarna och distributörerna av samhällets och branschens styr- och stöddokument ett stort

ansvar för att relevant information når ut till aktörerna så att felaktiga utföranden kan undvikas. Detta gäller inte minst när det gäller att nå ut till branschen med standarder, som kan bidra till att branschen i framtiden tillämpar en högre grad av industrialisering.

Vid en jämförelse av bygg- och anläggningsbranschen å ena sidan och den fasta tillverkningsindustrin å andra sidan finner man stora ekonomiska olikheter. Ett vanligt mindre byggprojekt omsätter ca 50 miljoner kr. Det är svårt att göra en direkt jämförelse med den fasta industrins fabriksanläggningar som varierar stort pga. produktions sätt. I stort kan det motsvara en medelstor fabriksanläggnings årsomsättning. Till detta ska läggas att projektet bemannas på ett par månader, för att drivas i 18–24 månader. Därefter skingras aktörerna. I bästa fall kan de senare finnas tillsammans i ett nytt projekt med annan geografisk placering och annan beställare. Skillnaden mellan produktionsformerna i långsiktighet, erfarenhetsåterföring, styrning av arbetsprocesser och möjlighet till kontinuerliga förbättringar är mycket stor. Byggbranschen omsätter ca 500 miljarder kr och hela samhällsbyggnadssektorn ca 1 000 miljarder kr årligen.²⁵ Till denna sektor räknas företag med verksamhet inom byggindustri, fastighetsförvaltning och byggmaterialindustrierna samt arkitektkontor och tekniska konsultbyråer.

I detta perspektiv måste säkerställas att den styrande och stödjande informationen når rätt aktörer och att de resurser som allokeras till detta används optimalt. Det gäller att kritiskt granska om standarder och övriga stödjande och styrande dokument bidrar till bygg- och anläggningssektorns innovationsförmåga och effektivitet.

Styrande och stödjande dokument för bygg- och anläggningsbranschen

Byggeforskningsrådet presenterade redan år 1995 en kartläggning av olika standardiseringsorganisationer och behovet av forsknings- och utvecklingsinsatser inom standardiseringsområdet.²⁶ Tre frågor styrde kartläggningen: vad som ska standardiseras, hur det ska göras och för vem standardiseringen utförs. Ett resultat av utredningen var att interaktionen mellan intressentgrupperna är viktig för att standardiseringen ska bidra till förenklingar i och säker verksamhet. Viktiga grupper av aktörer och deras relationer till standardiseringsprocessen lyftes fram, såsom nationella, europeiska och globala standardiseringsorganisationer. Internationella koncerners och nationella företags relationer till standardiseringsverk-

²⁵ Sveriges Byggindustrier, Fakta om byggandet 2013

²⁶ Borgbrant J – Falkman L: ”Standardisering – vad, hur och för vem?” Byggeforskningsrådet, Stockholm 1995

samheten var också betydelsefulla. Den offentliga sektorn med departements och myndigheters relationer till standardiseringsverksamheten bedömdes viktig inte minst för uppföljning av verksamheten. Som slutanvändare av produkter och tjänster ansågs konsumenternas relationer till standardiseringsverksamheten ha underskattats.

Ett bredare perspektiv på styrande och stödjande dokument för svensk bygg- och fastighetsbransch redovisades i en rapport från Boverket år 2008.²⁷ Rapporten var ett resultat av det arbete som utförts av en styrgrupp inom projektet ”Samhällsbyggandets kontraktsskommitté”. Begreppet samhällsbyggande valdes som samlande namn för bygg-, fastighets- och anläggningsbranscherna. I styrgruppen deltog representanter från åtta intresseorganisationer med stor betydelse för dessa branscher.²⁸ Syftet med utredningen var att studera hur kända ett antal styrande och stödjande dokument var i den dagliga verksamheten samt hur dokumenten användes. De dokument som studerades var:

- **Allmänna bestämmelser**, AB-systemet, som syftar till att ta fram och utge publikationer med anknytning till juridiken vid entreprenad- och konsultavtal. Systemet ägs av den ideella föreningen Byggandets kontraktsskommitté (BKK).
- **Aff-konceptet** som består av dokument som man använder för att teckna avtal om tjänster inom fastighetsförvaltning. Huvudman för konceptet är Aff-kommittén, ett organ inom den ideella föreningen Aff – forum för förvaltning och service.
- **AMA-systemet**, Allmän material- och arbetsbeskrivning. Dessa förtydligar och förenklar kommunikationen mellan aktörerna, inte minst i projekterings- och upphandlingsskedena. Med AMA beskrivningsverktyg skapas tekniska beskrivningar och administrativa rutiner. AMA ägs av AB Svensk Byggtjänst.
- **Standarder** från SIS.

Ett resultat av kommitténs arbete blev ett beslut om att starta utvecklingsprojektet Samhällsbyggandets Dokumentråd, SBDR.²⁹ I en rapport från SBDR redovisades former för hur bygg-, anläggnings- och fastighets-

²⁷ Borgbrant J – Apleberger L: ”Styrande och stödjande dokument för en effektiv byggprocess – Samhällsbyggandets kontraktsskommitté”, Boverket 2008

²⁸ De åtta organisationerna var Byggherrarna, Byggmaterialindustrierna, Fastighetsägarna, Aff – Avtal för fastighetsförvaltning, Svensk Teknik och Design, Sveriges Arkitekter, Sveriges Byggindustrier och VVS-Företagen.

²⁹ Rådets medlemmar kom från intresseorganisationerna i Samhällsbyggnadskommittén utökade med representanter från SIS, Svensk Byggtjänst, BKK och Aff.

branschens styrande och stödjande dokument ska kunna vidareutvecklas och samordnas.³⁰ Rådet behandlade processen att ta fram de olika dokumenten, behovet av en sammanhållande struktur för alla former av dokument och behovet av att göra dess innehåll och form lättillgängliga för den målgrupp de är avsedda för. Rådets slutsatser sammanfattades i fyra punkter.

1. Dokumenten används inte i den utsträckning de förtjänar

Dokumenterna används i större utsträckning av specialister som har kunskap om dokumenten än vad generalister och yrkesarbetare gör. Dokumenterna används inte i den utsträckning de förtjänar och måste ges en attraktivare utformning samt bli mer lättillgängliga.

2. Behoven av styrande och stödjande dokument är stort

Behovet av styrande och stödjande dokument bedöms vara stort. Sådana dokument kan vara en framgångsfaktor vid all byggnation och förvaltning. Dokumenterna behövs som stöd för att åstadkomma en hållbar och effektiv bygg- och förvaltningsprocess.

3. Kunskapen om dokumenten måste öka

Relevanta målgrupper har för liten kännedom om dokumenterna. Det behövs utbildningar som ökar kunskapen om dokumentens innehåll och användningsområden. Ny teknik för distribution kan öka tillgängligheten. Former för marknadsföring till såväl mindre som större projekt bör utvecklas. Nya strategiska områden för utformning av nya dokument är industriella bygg- och förvaltningsprocesser samt framtida samverkansformer mellan beställare och utförare.

4. Samordning och koordinering mellan organisationernas dokument bör utvecklas

De organisationer som tar fram, förvaltar, utvecklar och ger ut styrande och stödjande dokument bedömdes till stora delar vara relevanta och funktionella. Aff och BKK har identifierat ett antal samarbetsområden. Samarbetet mellan Aff, BKK och Svensk Byggtjänst utvecklas kontinuerligt. SIS har inom byggbranschen satsat på att länka samman standarder med övriga branschdokument för en effektivare dokumentanvändning.

Rådet ansåg att de ekonomiska förutsättningarna för de dokumentutvecklande organisationerna primärt bygger på marknadsekonomiska grunder. En stor del av kostnaderna för utveckling av dokumenterna finns inom olika styr- och arbetsgrupper som enskilda företag och organisationer bi-

³⁰ Samhällsbyggandets dokumentråd: Dokument för hållbart samhällsbyggande i världsklass. Slutrapport 28 januari 2011

drar med. Resurser som staten bidrar med för utveckling av standarder bör få en tydligare inriktning till centrala standarder inom bygg, anläggning och förvaltning. Det bör uppmärksammas att nya dokument sannolikt kommer att kräva ökade resurser exempelvis för projektledning.

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

Box 534, 371 23 Karlskrona
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se